

Kurt Asman: NEMAČKE SUDBONOSNE GODINE

U poslednje dve godine vojna publicistika u Zapadnoj Nemačkoj jako je oživela u poređenju sa prošlim posleratnim godinama. Gotovo svakog meseca pojavljuje se u Nemačkoj po nekoliko vojnih dela. Jedno od tipičnih predstavnika ovakvih dela jeste knjiga bivšeg nemačkog viceadmirala Kurta Asmana¹⁾, koja je nedavno izašla i mnogo reklamirana. Izdavač je preporučuje na samim korinama kao »prvo istorisko delo o ratu koje je pisano na osnovu zvaničnih nemačkih i angloameričkih izvora iz godina 1938—1945«, a autora kao »jedinog nemačkog istoričara kome su osobito srećne okolnosti dozvolile pristup u obimnu vojno-istorisku i političku arhivu, koju je u četiri posleratne godine, sve do proleća 1950 godine, proučavao u Londonu«. Stvarno, Asman je živeo i radio u okolnostima koje bi mu dozvoljavale da napiše opširno i autentično delo iz istorije poslednjeg rata, jer su mu, kao načelniku Istoriskog odeljenja nemačke Komande ratne mornarice za vreme ovog rata bila na raspolaganju sva originalna dokumenta, relacije, operativni dnevnici, izveštaji i naredbe, kao i mnoga akta Ministarstva inostranih poslova, a u Londonu 60.000 svezaka arhive Britanskog admiraliteta kako o pomorskim, tako i o kopnenim i vazдушnim operacijama.

Njegova knjiga ne daje zaokrugljenu celinu razvitka čitavog rata. Već iz samog podnaslova ovog dela, »Istoriske slike iz Drugog svetskog rata i njegove predistorije«, vidi se da je autor obradio samo nekoliko važnijih fragmenata, od ko-

jih je neke ranije napisao i štampao kao zasebne studije u američkim časopisima.

Kao pomorac, Asman je u ovom svom delu bacio težište na pomorsku stranu istorije, tako da čak i njegovi zaključci o pojedinim strategiskim etapama rata i operacijama nose pečat interpretacije događaja posmatranih sa te tačke gledišta. U tom pogledu njegova rasuđivanja i opisivanja imaju često jednostran karakter. On samo uzgred i fragmentarno iznosi razvitke događaja na kopnenim frontovima, tako da nema kontinuiteta i pune celine razvitka rata na kopnu, pa ni u vazduhu.

S druge strane, on ponekad vrlo detaljno, čak i po časovima (naprimer, za vreme poljske krize) daje opis diplomatske predigre pojedinih ratnih dejstava.

Zbog toga delo u prvom redu nosi karakter fragmenata diplomatske i pomorske strane razvitka Drugog svetskog rata.

Proučavajući ovaj obiman rad Asmana, čitalac ne može a da mu ne prizna obilno poznavanje činjeničkog istoriskog materijala koji upotpunjava sliku događaja koji su se odigrali i pre i za vreme rata, iako se deo tog materijala može naći i u ostaloj dosada objavljenoj vojno-istoriskoj literaturi. U svakom slučaju, istoričar poslednjeg rata neće moći da miomide ovo njegovo delo.

Sa druge strane, po svojoj političkoj tendenciji i zaključcima, ovo Asmanovo delo predstavlja tipičan primer one posleratne nemačke vojne i političke literature, koja je usmerena ka tome da umanjí odgovornost i krivicu Nemačke za poslednji rat i njegove posledice, da rehabilituje nemačkog vojnika i utre put pomirenju sa bivšim svojim zapadnim protivnicima u cilju uspostavljanja ravnopravnih odnosa u ekonomskom i diplomatskom životu i vojnim pripremama zapadnog sveta.

¹⁾ Vizeadmiral Kurt Assmann: »Deutsche Schicksalsjahre — Historische Bilder aus dem zweiten Weltkrieg und seiner Vorgeschichte« Eberhard Brockhaus, Wiesbaden. 1950, 563 strana.

Već u svojoj prvoj glavi Asman otkriva svoju koncepciju osnovnog zla koje je Nemačku dovelo do katastrofe. Parafrazirajući jednu staru nemačku bajku braće Grim o ribaru i njegovoj ambicioznoj i častoljubivoj ženi, on je upoređuje sa Adolfom Hitlerom, aludirajući da je Hitlerovo nezastitljivo ludilo za što većom vlašću nad svetom krivo za sva zla.

Asman smatra da su zapadni Saveznici glavni krivci za dolazak Hitlera na vlast. »Njihova krivica potiče još iz Versaja«; »Klemanso je otac nacionalsocijalizma«. Ukidanje nemačkog carstva bila je velika greška, pošto »konstitucionalna monarhija britanskog tipa najviše odgovara Nemcima«. Sam dolazak Hitlera na vlast mogao se izvršiti samo »blagodareći blagonaklonoj potpori zapadnih sila, koje su u nacional-socijalizmu vidеле bedem protiv boljševizma« (str. 29).

U početnom delu knjige, koji govori o pripremama za rat, Asman ocenjuje diplomatski razvitak događaja u Evropi iz koga izbija jako izražena tendencija opravdavanja Hitlerove politike. Stavši, on i ne prikriva svoje simpatije prema Hitlerovim pripremama za novi rat. On se sa neprikrivenim zadovoljstvom saglašava sa engleskom vladom, koja nije htela da u svojoj francuske zahteve o privrednim i finansiskim sankcijama protiv Nemaca za vreme remilitarizacije Rajnske Oblasti, sa argumentacijom, »da i engleski narod ne bi mogao poduže vremena da podnosi zabranu jedne strane sile prema kojoj se engleske trupe ne bi smele zadržavati, naprimer, u engleskoj provinciji Jorkšir« (str. 39).

Za Asmana je Minhen velika pobeda mira. U Londonu Čemberlen se »bori za mir«, u Berlinu ga Hitler nadmašuje »mironim inicijativama«, a u Rimu se Mussolini sa njima takmiči dajući nove predloge »za mir«. Prema njemu, svi se bore za mir. Ko je onda uopšte pripremao rat? Ko je doveo do njega? To se ne vidi iz Asmanovog dela.

Asman je uveren da je Hitlerova politika ratnih pripremanja sve do marta 1939 bila pravilna. On je čak oduševljen njegovim uspesima. »Posle svega 20 godina od propasti nemačkog carstva on je postigao ono što je 1919 godine izgledalo nemoguće svakom Nemcu pa i njegovim protivnicima. Hitler je, bez ijedne kapi prolivene krvi uspeo da oslobodi Nemačku od Versajskog diktata, da u poslednjoj godini ponovo uključi u Rajh 10 mi-

liona Nemaca koji su živeli van državnih granica i da Nemačkoj stvori položaj karkvoga u Evropi nije imala od vremena starog Rimsko-nemačkog carstva, čak ni za vreme Bizmarka, koji je isključio austrijske Nemce iz Nemačke«. Prvi brutalni akt sa kojim se Asman nije složio, bio je uništenje ostatka osakaćene Češke u martu 1939 godine, ali ne zbog toga što on osuđuje agresiju i izazivanje novog rata, već samo zato što taj agresivni rat nije bio dovoljno proračunat na politički uspeh.

Jedna od osnovnih poenta čitavog Asmanovog dela sastoji se u tome da pokaže kako je Nemačka pre rata, a osobito Hitler, neprestano »strastveno« želeo da poštopoto izbegne rat sa Engleskom, da sa njom postigne sporazum i prijateljstvo, deleći svetsko gospodstvo u interesu čovečanstva po formuli: kontinentalnu Evropu Nemačkoj, a kolonije Engleskoj. Ovu tezu dokazuje izjavama Čerčila, svedocima na Nirnberškom procesu i citatima iz »Mein Kampf-a« (str. 27). On smatra da je svaki akt Nemačke, koji ju je odbijao od Engleske i doprinosio razvitku engleskog nepoverenja prema njoj, bio velika greška (str. 32). On je mišljenja, da Engleska u to vreme (1933-39) nije pokazivala dovoljno razumevanja za Nemačku, potkrepljujući to svoje mišljenje izjavama Nevila Hendersona (str. 63). Istovremeno Asman uvereno i energično odbija mišljenje da je Engleska u to vreme gurala Nemačku na istok (str. 41).

Period »poljske krize« u avgustu 1939 godine Asman ilustruje mnogobrojnim zanimljivim podacima. Međutim, većim nabrajanjem diplomatskih demarša, on teži da stvori utisak kao da Nemci nisu bili baš ti koji su konsekventno gurali u rat. Kada je poljska vlada zabranila svome poslaniku Lipskemu da primi nov nemački memorandum, Asman kaže: »Tako je, ovoga puta, zbog poljske nepopustljivosti, bila proigrana i poslednja šansa koja bi možda još mogla da spase mir... Iz toga se moglo nedvosmisleno zaključiti da i poljska vlada u to vreme nije više bila zainteresovana na mirnom rešenju konflikta« (str. 83-84). U to vreme Asman nikako ne vidi šovinističke elemente u Nemačkoj, ali ih nalazi u Poljskoj, kada je sklopila ugovor sa Engleskom (str. 66).

Posle veoma detaljne obrade diplomatske predigre rata u Poljskoj, Asman i u ovom konfliktu jedva pominje ratne operacije koje su usledile.

Pisac opširno govori o nemačko-sovjetskim odnosima i zaključenju pakta i detaljno izlaže kako su Rusi od aprila do avgusta 1939 paralelno vodili pregovore o zaključenju sovjetsko-englesko-francusko-poljskog i sovjetsko-nemačkog pakta. Za istoriju prelaza sovjetskog rukovodstva na imperijalističku politiku interesnih sfera zanimljivi su podaci o podeli sfera posle zaključenja pakta, o borbi SSSR-a za ekspanzijom i posleratnom proširivanju svojih teritorija, kao i o nemačkom reagovanju. Asman podvlači koliko su Nemci bili zainteresovani za to da i Rusi što pre izvrše invaziju Poljske, kako u očima javnosti ne bi samo Nemci bili agresori.

Kao pomorac, Asman osobito detaljno iznosi podatke o pripremama i invaziji Norveške. On prikazuje trku između Engleske i Nemačke za upad u tu zemlju, zatim njihove istovremene pripreme, planiranje i određivanje čak istog vremena za početak iskrcavanja, od koga je Engleska prva morala da odustane, pošto su njene pripreme bile sračunate na višemanje mirno posjedanje prijateljski raspoložene zemlje. Međutim, Asman ne može da se načudi zašto je nemačko iskrcavanje naišlo na veći otpor no što su to Nemci očekivali i naivno piše: »Čudnovato je i vredno razmišljanja, otkuda dolazi do toga da se Nemci uvek smatraju kao osvajači kada ulaze u jednu stranu zemlju, dok se Englezi, gde god se pojave, pozdravljaju kao oslobodioci«. Asman očividno još i danas ne može da shvati da je Nemačka tada vodila agresivni, porobljivački rat.

Rat Nemačke protiv Francuske i Belgije površno je obrađen. Samo je nešto više prostora posvećeno »čudu kod Denkerka« o kome se, uglavnom, iznose isti podlaci i ocene koje je dao i L. Hart u svojoj knjizi »Other Side of the Hill«. Sa druge strane, raspravljano je mnogo opširnije o pripremama za invaziju Engleske, naročito sa stanovišta pomorske strategije i tehnike prelaza Kanala.

Asman daje dobre podatke o razvitku nemačko - sovjetskog »prijateljstva« za vreme obostranog pripremanja za međusobni rat, zatim sadržaj Molotovljevog razgovora u Berlinu 11—14 novembra 1940 godine, itd.

Pakt o prijateljstvu i nenapadnju između Sovjetskog Saveza i Jugoslavije Asman smatra kao nepromišljen akt Rusije

i kao »političku neljubaznost«, koja je samu sipala ulje u vatru (str. 218—219).

Sam Nemačko-sovjetski rat Asman približno ovako ocenjuje: »1941 godine Rusija nije imala nameru da napadne Nemačku (u prvom redu zbog toga što se Staljin nije smatrao dovoljno jakim), ali je kasnije sigurno želela da je napadne i uništi, pogotovo ako bi Nemačka zapala u poteškoće u ratu sa zapadnim saveznicima. (On vidi još jedan dokaz za to u posleratnom ponašanju sovjetskog rukovodstva). Zato smatra »da ni najgorčeniji protivnik nacističkog režima sada više neće posumnjati u to da je ovde Adolf Hitler pravilno ocenjivao situaciju, ako se gleda kroz dužu perspektivu« (str. 228). Ali tada nije trebalo napasti Sovjetski Savez, već produžiti rat u granicama koje je opredeljivao sovjetsko-nemački pakt, koji je Nemačkoj štitiio leđa na Istoku. I ovaj, kao i mnogi drugi autori, stoji na stanovištu da je Nemačka u to vreme trebala da prebaci težište rata na Sredozemlje u cilju zauzeća Sueca, kao najsigurnijeg sredstva za izbacivanje Engleske iz stroja i dobijanje važnih baza za udar na jug Rusije. Zbog toga je Asmanu mnogo žao onog sjajnog položaja Nemačkog Rajha, kada je stajao na vrhuncu svoje snage, koji nije umeo da iskoristi« (str. 229).

Asman iznosi mnogo zanimljivih podataka o odnosima između Nemačke i Petenove Francuske, o kolebanju i dvoličnoj igri samog Petena, ulozu Darlana, Žiroa i Žijena i misiji generala Klarka.

U svom delu Asman posvećuje dosta mesta uništenju nemačkog bojnog broda »Bizmark« i pitanju podmorničkog rata. On tumači da je nepokolebljivi optimizam nemačkog voćstva u uspeh podmorničkog rata i posle žestokog udara u proleće 1943 godine, u prvom redu posledica neobuzdane propagande i popularisanja podmorničkih uspeha u Prvom svetskom ratu, zbog kojih je Engleska tobože, bila na rubu svoje propasti.

U poglavlju o savezničkom iskrcavanju u Zapadnoj Evropi Asman nije postavio cilj da napiše istoriju te velike kampanje. On želi samo da odgovori na pitanje gde, po nemačkom gledištu, leže uzroci da je iskrcavanje uspeo u tako punom opsegu. Po njegovom mišljenju, jedan od prvih uzroka savezničkog uspeha leži u strategiskom i taktičkom iznenađenju, koje je doživela nemačka odbrana, što je danas — u eri avijacije, brzih pomorskih jedinica i savršenih tehničkih sred-

stava izvidanja — zaista teško shvatljivo. Jedva 60 mi. ja daleko od obale koju su poseli Nemci, usred belog dana, prikupila se neprijateljska flota od preko 6.000 brodova i po svetloj mesečini prešla Kanal do francuske obale, a da nije bila primećena i da joj se, na putu nije ništa dogodilo! Zbog toga nisu bile pravovremeno preduzete mere za sprečavanje iskrcavanja, a osim toga i sam otek iskrcavanja bio je još ranije pogrešno predviđen. Važan razlog za nemački neuspeh bio je i u nejedinstvenom komandovanju odbranom, u prvom redu između vidova oružane sile i neumesnom uplitanju Nemačke Vrhovne komande u taktička pitanja odbrane, pošto su njene intervencije redovno zakašnjavale u odnosu na razvitak događaja na frontu.

Zanimljivo je da Asman, nasuprot nekim engleskim i američkim autorima, priznaje znatan efekat strategiskog vazdušnog bombardovanja Nemačke za vođenje rata, i to ilustruje mnogim podacima.

Pisac opširno govori o zaveri protiv Hitlera, navodeći iskaz svedoka atentata. On prikazuje borbu nemačkih generala protiv Hitlera počevši od pobune načelni-

ka štaba generala Beka u 1938 godini za vreme »Sudetske krize« pa preko namere njegovog sledbenika generala Haldera za vreme Minhena da zarobi Hitlera i pokušaja atentata generala Treskova u martu 1943 godine. Iako se Asman »iz etničkih razloga« ne slaže sa poslednjim atentatima, ipak želi da podvuče »doslednu borbu nemačke vojske« protiv diktatora.

Pored iznetog Asmanova knjiga obiluje izjavama i sugestijama čija se politička tendencija može lako uočiti:

Gde god je moguće on dosledno podvlači Hitlerovu borbu protiv komunizma, nastojeći da uveri antikomunistički nastrojenog čoveka na Zapadu, da Hitler, a s njim i Nemačka, nipošto nisu bili tako nekonstruktivni kako se to obično misli. Isto tako on ističe i hrabrost i požrtvovanost nemačkog vojnika i komandanta gde god nađe zgodnu priliku, nastojeći da im podigne vrednost u budućem ratnom savezu sa Zapadom. Zato na nekoliko mesta ubacuje dramatične slike žrtvovanja pojedinih jedinica od poslednje snage, kao naprimer, kod odbrane Šerbura (str. 440) ili u Ardenskoj protivofanzivi (str. 511).

D. K.

Simon and Schuster

Dr. Vanevar Buš: SAVREMENO NAORUŽANJE I SLOBODNI LJUDI

Knjigu »Savremeno naoružanje i slobodni ljudi« napisao je istaknuti američki naučnik i ona već samim nazivom pobuđuje opšti interes. U doba kada su se u Evropi, dolaskom Hitlera na vlast, počeli da odigravaju događaji vrtoglavom brzinom, dr. Buš je bio predsednik Karnedžijevog instituta u Vašingtonu, koji je položaj zauzimao skoro deset godina, radeći na polju primenjene matematike i fizike. Pre toga on je bio potpredsednik fizičkog odeljenja na Tehnološkom institutu u Masačusetsu. Njegova državna funkcija počinje 1933 godine kada je naznačen za člana Nacionalnog saveta aeronautike, kome 1939 godine postaje predsednik. U junu 1940 godine u vreme prodiranja nemačkih armija kroz Francusku, predsednik Ruzvelt ga postavlja na čelo »Komiteta narodne odbrane za istraživanja«. U tome svojstvu on je imao da koordinira, nadzira i rukovodi naučna istraživanja na polju raz-

vitka, produkcije i upotrebe svih ratnih sredstava. Pod njegovo rukovodstvo stavljen je »Savetodavni komitet za uranijum«, pod čijim se nadzorom radala atomska bomba. U toku jedne godine od prijema dužnosti dr. Buš je prikupio oko sebe 6.000 vodećih fizičara, hemičara, inžinjera i doktora da bi pri kraju rata ovaj broj narastao na 30.000 raznih naučnika. U laboratorijumima, fabrikama i na tajnim poligonima ovi ljudi su revolucionarno menjali dotadani način ratovanja. Nikada ni u jednoj državi nisu data jednom naučniku takva punomoćstva i vlast kao dr. Bušu. Pisac Šervud naziva ga »idealnim rukovodiocem američkih naučnika ratnog doba«. Njega ne smatraju samo pronalazačem novog oružja, već i novih ideja za ratovanje, koje on vezuje za demokratska shvatanja američkog tipa. Kao što se iz njegove biografije vidi, on se sa puno kompetencije i autoriteta mogao posvetiti obradi problema koje sadrži njegova knjiga, pa se zbog toga njegova mišljenja i predlozi od 1949 godine, kada je knjiga objavljena, u SAD u mnogome usvajaju.

¹⁾ »Modern arms and free men«, by dr. Vanevar Bush, Simon and Schuster, New York, 1949.

Iako knjiga dr. Buša prikazuje istoriju američke delatnosti na polju ratne tehnike, ipak nije to njen glavni sadržaj. Suština njegove knjige je u proučavanju problema budućeg rata i eventualnog sukoba između dva neprijateljska bloka, zapadnog, pod rukovodstvom SAD, i istočnog, na čelu sa SSSR.

Pisac izlaže istorijat pronalazaka i usavršavanja mnogobrojnih ratnih iskustava koja su se otpočela primenjivati u toku prošlog rata, a koja su javnosti već poznata, te nije potrebno da se na njih posebno osvrćemo. Treba, međutim, istaći da on pridaje izvanrednu važnost tehnici — materijalnom faktoru, tako da se u njemu na polju primene ratne tehnike čovek u mnogome gubi. Knjiga ima, naravno, političku tendenciju. U njoj se idealističke filozofske koncepcije suprotstavljaju materijalizmu, demokratija američkog tipa upoređuje se sa komunizmom SSSR, a slobodan čovek SAD prikazuje se nadmoćnijim od ukalupljenog čoveka SSSR. Osnovna teza koja iz ovoga proizlazi jeste da u utakmici naoružanja, a naročito na polju pronalazaka novih borbenih sredstava pobeđu mogu izboriti samo slobodni ljudi, koje po njegovom mišljenju može dati samo demokratija čije postojanje on u Sovjetskom Savezu poriče.

U oceni pojedinih pronalazaka on ide putem hladnokrvnog američkog poslovnog čoveka. Za njega je pronalazak rentabilan ako su troškovi izgradnje dotičnog sredstva ekvivalentni vrednosti štete i rušenja koji se mogu tim sredstvom naneti neprijatelju.

Od novih pronalazaka pisac u svome delu, pored atomske bombe, naročito ističe **radiolokatorski upaljač** bilo da se on primeni na zrnima zemaljske ili protivavionske artiljerije, na podvodnim dubinskim bombama, raketnim zrnima ili dirigovanim projektilima. Po njegovom mišljenju, ovaj pronalazak je od epohalnog značaja. Njime je verovatnoća pogađanja ciljeva u vazduhu i na zemlji porasla za 5—10 puta.

Pisac ističe da u budućem ratu pobeđu neće postići ona strana koja će u rat ući sa savremenom tehnikom, već ona sila koja će biti toliko elastična i inventivna da će i u toku rata dati nove pronalazke. On nalazi da u obaveštavanju javnosti o novim tehničkim dostignućima i otkrićima treba biti veoma opazriv kako izneti podaci ne bi koristili protivniku.

Zbog toga i materiju koja je obradena u ovom delu treba smatrati nepotpunom.

Prvi svetski rat pisac karakteriše pojavom dva važna faktora koji su izmenili prirodu ratovanja, a to su: razvoj industrije za masovnu produkciju i usavršavanje eksplozivnog motora. Ova dva faktora omogućila su mehanizovani rat. Mitraljica i žičana prepreka dali su operacijama karakter statike i time stavili fabrike u prvi red važnosti. Na moru, primena elektrifikacije i mehanizacije omogućila je bolju uzajamnu povezanost, kao i brži i tačniji rad. Ovi faktori su omogućili pojavu pomorskoga džina — bojnoga broda. Time se rodila osnovna ideja pomorske strategije: izboriti pomorskom bitkom površinskih flota, prvo, gospodarenje morem, pa onda ugroziti pomorske puteve i time omogućiti snabdevanje i rad suvozemnih vojsaka. Pojava podmornice pokazala je, međutim, da stari — ortodokсни put može da bude izmenjen i da se presecanju pomorskih komunikacija može prići i ne upuštajući se u pomorsku bitku površinskim pomorskim snagama. U Prvom svetskom ratu podmornice zamalo nisu uspele da preseku vezu između dve hemisfere.

Prvi svetski rat se završio onda kada su pronađeni svi elementi za vođenje naučnoga rata; date su i osnove mehanizovanog rata. Sve, sem atomske energije, pronađeno je još pre 1918 godine. Svi ti novi pronalasci: avion, podmornica, radio, tenk, bojni otrovi itd., međutim, nisu doneli rešenje rata. Rat je, po mišljenju pisca, odlučen slomom pozadine Centralnih sila.

Period između Prvog i Drugog svetskog rata na polju ratne tehnike nije doneo neke bitne novine, već je Drugi svetski rat otpočeo, uglavnom, onim sredstvima kojima je završen Prvi svetski rat. Nisu iskorišćene čak ni sve mogućnosti čije su osnove dali pronalasci Prvog svetskog rata. To nije učinio ni Hitler kada je 1933 godine došao na vlast. Nasuprot, prvo delo mu je bilo da razori ogromnu strukturu nemačke organizacije nauke i da razjuri sve one koji se nisu slagali sa njegovom ideologijom da bi na njihovo mesto doveo mlade, neiskusne, a često i nesposobne, ali, naravno, nacističkoj partiji sigurne ljude. Sam naučnik zaista malo može da učini u praksi, ali on predstavlja jednu od osnovnih karika u opštem lancu tehnike. To, međutim, Hitler, na sreću čovečanstva, nije razumeo. Čini nam

se da pisac u oceni ovog perioda preteruje.. Treba se samo setiti šta je u tom vremenu učinjeno na polju razvoja tenkova. Ma da su oni sredstvo Prvog svetskog rata, ovaj period ih je preveo iz domena taktike u domen operatike. Blagodareći povećanju brzine, radijusa dejstva i pokretljivosti van puteva, tenkovi su bili glavno sredstvo pod čijim je udarcem srušena državna organizacija gotovo cele Zapadne i Srednje Evrope, a umalo da ista sudbina nije zadesila i Istok Evrope.

U toku Prvog svetskog rata nijedna zemlja nije imala organizaciju u kojoj bi naučnici i tehničari, s jedne strane, i vojnici s druge, zajednički rešavali pitanja materijalnog obezbeđenja rata. Pojedine grupe naučnika u SAD, Engleskoj i Francuskoj radile su, istina, na izvesnim pitanjima, naročito na polju pronalazaženja sredstava za borbu protiv podmornica. To je dalo vidne rezultate koji su sprečili Nemcima da blokiraju Englesku.

Najveća dostignuća zabeležena su u međuvremenu Prvog i Drugog svetskog rata na polju **aeronautike**. Nosioci toga napretka, pravi pioniri, bili su vazduhoplovc i iz Prvog svetskog rata. U vazduhoplovstvu se nije pošlo putem kojim se išlo na drugim vojnim poljima. Nacionalni savetodavni komitet za aeronautiku, stvoren još u Prvom svetskom ratu, narastao je u ogroman aparat, nezavisan od vojne organizacije, rukovođen građanima sa pravom referisanja Kongresu i pretседniku republike. On je dao dobre trgovačke i vojne avione sa kojima su SAD ušle u rat.

Tehnika artiljerije bila je naročito zaostala; ona se zadovoljila samo poboljšanjem dotada poznatih uređaja. Tek pod pritiskom rata učinjen je korak napred i pronađena su raketna i bestrajna oruđa, dirigovani projektili, bazuka, radiolokatorski upaljači itd.

Razmatrajući **iskustva Drugog svetskog rata na suvu** pisac konstatuje da je u njemu bilo mnogo više primenjene nauke nego u Prvom svetskom ratu. Prvi važan zaključak koji pisac izvlači jeste da se više ne može računati da će budući rat biti isključivo suvozemni rat, već kombinovani rat na moru, suvu i u vazduhu. Već sam početak Drugog svetskog rata pokazao je da je prošlo vreme statičkog rata. Mase brzo pokretne artiljerije mogle su stvoriti breše u odbranbenim pozicijama koje su zatim napadačeve tenkovske i vazdušne

snage iskoristile za prodor u operativnu dubinu.

Rat na suvu svodio se na rešavanje dva krupna problema: proboj odbranbenih linija ili uspostavljanje fronta i usavršavanje amfibiskih akcija.

Pisac je mišljenja da se ne smemo zavaravati da je mogućnost statičkog načina ratovanja definitivno otklonjena. Proboji koji su 1940 godine ostvareni sa lačkom, mogli su u 1944 godini biti ostvareni samo posle dugotrajnih i brižljivih priprema i uz koncentraciju jakih snaga i savremene tehnike.

Duboka minska polja posejana protivtenkovskim i mitraljeskim gnezdimama štice artiljerijom predstavljaju izvanrednu jačinu, tako da branilac dobija moćna sredstva za paralizovanje napada. Plastične i drvene mine veoma teško se pronalaze uprkos usavršavanju sredstava za istraživanje. Sovjeti su prelazili minska polja angažujući mase svoje pešadije i ne obazirući se na gubitke. Prvi ešloni imali su po cenu svojih života da otvore put pozadnjim ešlonima. Povodom ovoga pisac veli: »Dani kada su horde, blagodareći svojoj brojnosti, mogle savladivati organizovane položaje, približili su se kraju«. U dejstvu na žive ciljeve u pokretu izvanredne je važnosti radarski upaljač na artiljerijskim zrnima. On se naziva i blizinski upaljač zbog toga što se zrno dovodi do eksplozije približavanjem zemljištu — cilju. Na taj način nisu više potrebna tempiranja zrna, niti osmatranja visine tačaka rasprskavanja, kao što je to nekad bilo kod šrapnela i tempirnih granata. Ovaj pronalazak uvećava efikasnost artiljerijske vatre na žive ciljeve za deset puta. Prvi put su ovakva zrna upotrebljena pri zastavljanju nemačke Ardenske protivofanzive u decembru 1944 godine. Desno-krilne trupe nemačkog probojnog klina zahvaćene su na otvorenom polju u magli, na raskrsnicama puteva, radarski tempiranim artiljerijskom vatrom. Efikasnost ove vrste izazvala je konsternaciju među nemačkim trupama. Prema tome, minska polja, branjena radarski tempiranim artiljerijskom vatrom, predstavljaju položaj ogromne jačine.

Protivtenkovska odbrana pojačana je još i ovim oruđima: kumulativnim zrnorn ručnog reaktivnog bacača, bestrajnim oruđima i avionskim raketama. (Raketa kalibra 15 cm probija svaki tenk, a ona od 30 cm čak i oklope na brodovima).

Interesantno je da **vazdušnodesantnim trupama** pisac ne pridaje veliku ulogu u budućnosti. One su se, istina, znatno usavršile, ali će, po njegovom mišljenju, zadržati skromnu — pomoćnu ulogu pri proboju i tsl. On smatra da bi pokušaj preleta vazdušnodesantnih trupa kroz dobro branjenu vazдушnu zonu pretstavljalo samoubištvo.

U pogledu **pomorsko-desantnih, odnosno amfibiskih operacija** poslednji rat je doneo vrlo mnogo novina. Ova operacija, koja se dotle smatrala teško izvodljivom, postala je mogućom, a pisac nalazi da će biti izvodljiva i pod okolnostima ojačanja odbrane, tj. da će sprečavanje desanta biti teže nego sprečavanje proboja odbranbenog pojasa. Ovo iz razloga što će SAD moći da ostvare pomorsku, a verovatno i vazдушnu nadmoć. Pomorski desant će biti izvodljiv, prvo, zbog mogućnosti iznenađenja koje se može ostvariti blagodareći znatno povećanim brzinama transportnih brodova tako da se mogu izvršiti velike koncentracije brodovlja i iskrcavanja na tačkama gde to neprijatelj nije očekivao; drugo zbog poboljšanja napadnih desantnih sredstava, a pre svega zbog jake vatrene podrške sa brodova, koja se ostvaruje: vazдушnim bombardovanjem udaljenih, kao i zaklonjenih ciljeva; pomorskim bombardovanjem koje daje tačna gađanja i omogućava stvaranje nepokretne zaprečne vatre na taktičkim linijama mostobrana; raketnim bombardovanjem sa raketnih brodova koje omogućava tučenje prostorija sa izvanrednom gustinom vatre, naročito unutar mostobrana, jer gađanje na većim otstojanjima, kao i gađanje pojedinih sitnih ciljeva ne daje dovoljnu tačnost.

U **desantnim sredstvima** pisac pominje sledeće novine, koje čine da prirodna pristaništa u prvoj fazi desantne operacije nisu više od presudne važnosti: **amfibijske tenkove**, koje smatra boljim od jurišnih desantnih čamaca; desantne brodove za prenos teškog naoružanja, tenkova i za snabdevanje; **Veštačka pristaništa** (u Normandiji je jedno još u periodu krize na mostobranu razoreno nevremenom); **pomorske naftovode** (pri iskrcavanju u Normandiji naftovod je položen morskim dnom između Engleske i Francuske, a docnije kroz celu Francusku); **amfibijski kamion**, kojim je moguće prekrćavanje iz broda udaljenog od obale i koji može ploviti po uzburkanom moru i kretati se po peščanoj obali. Ovo sredstvo pisac smatra za najuspelije dostignuće u amfibiskom

ratu, jer ono omogućava brz prenos kretanjem po moru i suvu.

U **pomorskim operacijama** poslednji rat je doneo kraj sudaru velikih brodova i flota. Tri faktora su uticala na to: gađanje radarom, podmornice i vazduhoplovstvo zbog kojih je veliki brod postao vrlo osetljiv. Mesto bojnog broda sve smelije zauzima **nosaoč aviona**, ma da se i o njegovoj celishodnosti vodi žustra polemika koja je podelila vojne krugove u dva suprotna tabora. Pisac u toj polemici zauzima gledište da nosače aviona treba graditi. Ovo naročito zbog toga, što predviđa da će biti strategiskih bombardovanja. U odbrani nosača aviona od napada iz vazduha izvanredne usluge čine radar i radiolokatorski upaljač. Nosači aviona brane se u tri zone: u dalekoj zoni — van domašaja PA artiljerijske vatre — avionima koji se radarom navode na ciljeve; na srednjim daljinama — artiljeriskom vatrom dirigovanom radarom, a pojačanom u efikasnosti pomoću zrna sa radiolokatorskim upaljačima i na bliskim daljinama — masovnošću automatske vatre PA malokalibarske artiljerije i mitraljeza koja je naročito važna u odbijanju samoubilačkih aviona kao što su bili, naprimer, japanski »Kamikaze letači«.

Izvanredno opasno mesto za nosače aviona pisac vidi u dirigovanim bombama bačenim sa aviona na ove brodove. Ako se ne nađe efikasno sredstvo za odbranu od ovih bombi, onda je došao kraj velikim nosačima aviona. Ali, on veruje da je takvu odbranu moguće ostvariti i da zbog toga ove brodove treba graditi.

U napadnim i odbranbenim operacijama oko pomorskih komunikacija zbog toga ne treba očekivati sudar površinskih flota, već dejstvo podmornica i aviona.

Pisac zaključuje da je vreme velikih površinskih brodova verovatno prošlo, ali da su zadaci ratne mornarice ostali oni isti koji su bili i u prošlosti: dejstvo na neprijateljske pomorske komunikacije, odnosno odbrana svojih komunikacija i sa dejstvo u amfibiskim operacijama.

Pri razmatranju **rata u vazduhu** pisac se zadržava naročito na pitanju strategiskog bombardovanja koje je prviput primenjeno u bici za Englesku u jesen i zimu 1940 godine. On smatra da je englesko vazduhoplovstvo uspeo u odbrani blagodareći dvema činjenicama: prvo, što je lovac bio veoma opasan protivnik bombarderu i, drugo, što je radar omogućio

brojno ograničenom engleskom lovačkom vazduhoplovstvu da izdrži borbu.

Pojedinačnu vitešku borbu lovaca treba smatrati prošlošću. Takav način dejstva, koji iziskuje jako učešće čovekove ličnosti kod lovca na mlazni pogon postaje sve ređi. Čovekova čula nisu dovoljna za brzine koje razvijaju reaktivni avioni. Tu treba radar da pritekne u pomoć čoveku.

U bombarderskim operacijama razvio se poseban radarski rat. S jedne strane, kod napadača radarski farovi i specijalni radarski avioni služili su za navođenje noćnih bombardera na ciljeve, a avionski radari služili su za bližu lokaciju ciljeva za bombardovanje. Protivnik je svojim radarskim sredstvima težio da priguši rad bombarderskih radara. Nemci su na tom polju izgubili bitku, jer je njihova radarska tehnika daleko zaostajala za anglosaksonskom, a sve blagodareći Hitleru, koji je najbolje i najstarije naučnike na tome polju razjurio. Zbog toga, radiolokatorski upaljač Nemci nisu mogli primeniti.

Upotreba raketnih zrna protivu vazdušnih ciljeva nije dala zadovoljavajuće rezultate, a kada su i ona snabdevena radiolokatorskim upaljačem, nije bilo više ciljeva da bi se ispitala njihova efikasnost jer je bio završen rat.

Ideju upotrebe visokoletećih bombarderskih flota pisac smatra zdravom, ali ipak teško ostvarljivom, jer je teško pogadanje ciljeva običnim bombama i pored upotrebe radara. Ovo se javlja u drugoj svetlosti ako se upotrebi atomska bomba koja ima daleko veći radijus dejstva.

Upotreba taktičkog vazduhoplovstva u cilju proboja dobro branjених odbranених položaja, kad nije izbornо gospodarenje vazduhom, pisac smatra veoma sumnjivom u pogledu uspeha.

Iz činjenica iznetih u pogledu rata na suvu, moru i vazduhu, a protivu neprijatelja ekvivalentne tehničke opremljenosti, pisac izvlači ove zaključke: mogućnost pojave statike u operacijama na suvu; sudari velikih površinskih pomorskih flota nisu u izgledu; bombardovanje običnim bombama je zastarelo; atomska bomba će možda uneti nove elemente koji će savladati statiku operacija na suvu.

U oceni **podmorničkog rata** pisac veli: »Dva puta smo ušli u rat potcenjujući podmornice i dvaput je bio zbog toga ishod rata neizvestan. To više ne možemo i ne smemo rizikovati«. Već Prvi svetski rat je pokazao da su podmornice sposob-

ne da prekinu pomorske saobraćajne veze iako su one bile vrlo osetljive (mala brzina, mala dubina ronjenja, osetljivost broskog korita na eksploziju dubinske bombe čak i na otstojanju od 50 m). U početku Prvog svetskog rata mesto zaronjene podmornice nije se moglo odrediti, ali su ipak podmornice konačno savladane spravama za prisluškivanje šuma propelera, protivpodmorničkim bombama i plovidbom u konvoju.

U međuvremenu Prvog i Drugog svetskog rata podmornički problem se razvijao u dva pravca: jedan je davao preimущества podmornici: postignuta je veća dubina i brzina ronjenja, veća brzina plovljenja i manevrisanja, jače brodsko korito koje je neosetljivo čak i ako bi dubinska bomba eksplodirala u neposrednoj blizini; podmornica je dobila osluškivač propelera; drugi je bio protiv podmornice, pronađen je sonar — odnosno podvodna električna lokacija, ali je on dejstvovao svega na nekoliko hiljada metara udaljenja. Ovaj pronalazak, međutim, nije bio dovoljan da se energično odstrani opasnost od podmornica. I na polju istraživanja podmorničkog ratovanja pokazalo se da u početku nije bilo dovoljno saradnje između civilnih naučnika i vojnika. Pokazalo se uopšte kao štetno u pogledu operacijskih dejstava da se civilima amaterima preda suviše vlasti kao što je bio slučaj u Nemačkoj i SAD, ali je isto tako štetno predati suviše u ruke vojnicima dirigovanje tehnikom i istraživanjima. U SAD bilo je za tako stanje krivice i na strani civila i na strani vojnika. Bilo je grešaka i zabluda kojih ima, istina, u svakom ratu. One su ipak savladane, jer su se civili i vojnici postepeno približili i bolje saradivali.

Podmornički rat je bio rat tehnike, a njegov ishod bio je neizvestan. Konačno je odluka pala na štetu podmornica zbog toga što su Nemci sa uvođenjem novih pronalazaka odočnili, jer nisu imali dovoljno sredstava, a fabrikacija je bila usporena savezničkim bombardovanjem.

Vrhunac krize u savezničkom pomorskoj plovidbi bio je 1942 godine, kada je brojnost potapanja dostigla takve razmere da je pretila opasnost prekida veze između Amerike i Evrope. Ova opasnost parirana je jedino velikim programom brodogradnje. Proleće 1943 godine donosi međutim nove protivpodmorničke pronalazke koji su odlučili borbu tako da nova podmornička sredstva (dalekoploveći tor-

pedo i »Snorkel«) nisu bili više u stanju da uspostave ravnotežu.

U borbi protiv podmornica ističu se četiri važna momenta: pronalaženje, tačnije određivanje pozicije, gonjenje i, najzad, uništenje. Usvojeno je gledište da borbu protiv podmornica ne treba voditi samo defanzivno već i ofanzivno.

Pronalaženje podmornica bilo je znatnim delom omogućeno greškom Nemaca koji su podmorničke jedinice čak iz Berlina dirigovali na konvoje. Depeše su često hvatane i otkrivale su pravce dejstva podmornica.

Za bliže određivanje mesta podmornica usavršeno je nekoliko sredstava među kojima treba naročito istaći: radar sa dometom 40 — 60 km, sonar, male nosače aviona, magnetsku lokaciju iz aviona, plutu prisluskiivač i dr.

Za gonjenje podmornica našla su se odlična sredstva u avionu i protivpodmorničkim lovačkim grupama brodova.

Za uništavanje podmornica poboljšana je protivpodmornička bomba, koja je mogla biti snabdevena i radiolokatorskim upaljačem, kao i način njenog bacanja, a sem toga raketni avionski projektili imali su tako efikasno dejstvo da su mogli skroz probiti podmornicu.

Izgledalo je da će ova sredstva za uvek oterati podmornice sa pozornice. Pojavila se, međutim, **brza podmornica sa »Snorkelom« i dalekoplovni torpedo**. Brza podmornica je bila odgovor na sonar, tj. opalivanje torpeda moglo se vršiti van dometa sonara.

Kakva će biti u budućnosti borba protiv podmornica, pisac nije načisto ali, u tom pogledu on vidi važno sredstvo u minama za blokiranje podmorničkih baza. Razmatranje pisca odražava izvesnu zabrinutost, jer se pojavljuje na vidiku veliki protivnik SSSR sa svojom jakom podmorničkom flotom kojom može ugroziti slobodu plovidbe na pomorskim putevima. Ovo će biti naročito opasno ako se podmornice upotrebe kao nosači atomskih bombi, mina ili projektila, odnosno, ako bude atomska energija upotrebljena za pogon podmornica (to će se docnije posebno razmotriti).

Pri osvrtnu na **dirigovane projektele** pisac u uvodnoj reči kaže da nije ništa tako štetno kao kad se naučnici stave pod kontrolu ljudi koji se ne razumeju u dotičnom

poslu ili ljudi koji neobavešteni daju utisak kao da nešto razumeju. Sem toga, kod iskorišćenja pronalazaka treba se bojati nazadnih ljudi koji su skloni da odbijaju sve što je novo. Izgleda da su SAD baš na ovome polju morale iskusiti posledice koje označavaju napred navedene reči. To se da zaključiti po pitanju automatskog pilota na običnom avionu, pitanje koje daje osnove i za rešenje problema dirigovanog projektila. Iako je svuda to bilo poznato, jedino je Hitler počeo ozbiljno da radi na tome još od 1935 godine na poligon kod Penemunde, što mu je dalo izvesnu prednost.

Prvo oružje ove vrste bio je poznati nemački **V-1, stvarno avion na mlazni pogon bez pilota** čija je konstrukcija vrlo prosta i relativno jeftina. Oružje je bilo vrlo važno za Nemce, jer su za cilj imali London što je davalo i odgovarajući stimulus za njihova istraživanja. Saveznici pak nisu imali takav cilj. Po nemačkim projektima trebalo je puštati dnevno po 3.000 projektila sa po 1/2 tone eksploziva na London i važnija pristaništa na Kanalu. Da su ovo Nemci mogli ostvariti pre početka invazije, pisac sumnja da bi uopšte moglo doći od desanta u Normandiji. Planovi o količini proizvodnje morali su međutim biti reducirani, a vreme početka dejstva odgođeno je zbog bombardovanja fabrika u kojima su se projektili izrađivali, kao i polaznih baza na obali Kanala.

Slaba strana projektila bila je u njihovoj osetljivosti u toku leta na dejstva PA artiljerije. Međutim, u vreme kada je otpočela njihova upotreba, London je bio takoreći odgoličen, jer je glavovina protivavionske artiljerije bila raspoređena za obezbeđenje invazije koja je već bila u toku. Zato je u ovom periodu London trpeo teške gubitke. Međutim, kada je stupilo u dejstvo dovoljno savremene PA artiljerije sa radarima, električnim dirigovanjem vatre i zrnima sa radiolokatorskim upaljačem, situacija se naglo promenila. Na cilj nije stiglo 95% V-1 od kojih 45% zbog dejstva PA artiljerije. Ovako efikasno dejstvo PAA bilo je moguće zbog pravog leta projektila. Moglo se međutim obezbediti i valovito kretanje čime bi bilo pogađanje znatno otežano. Ali to nije učinjeno. Na taj način, ovo oružje je pretrpeo neuspeh i pisac smatra da je bolje bilo da ga Nemci nisu ni gradili, jer ne bi prekidali produkciju drugih važnijih sredstava (aviona, podmornica, tenkova) —

dakle, Hitler je mnogo hteo i mnogo započeo... Bojazan od interkontinentalnog bombardovanja ovakvim ili sličnim oružjem neopravdana je, jer pilotirani avion mnogo je jevtiniji i efikasniji.

Rakete su relativno jeftino sredstvo a i konstrukcija mu je jednostavna, ali im je nedostatak u maloj tačnosti pogađanja. Zbog toga su korisne veze za gađanje na bliža ostojanja i to za ciljeve gde se ne traži velika tačnost, tj. gde se možemo zadovoljiti gađanjem prostorije. Sovjeti su ovo oružje razvili u artiljeriji, a SAD na raketnim brodovima upotrebljenim za dejstvo na mesto iskrcavanja pri amfibiskim operacijama. Raketa je odlična za dejstvo sa lovačkih aviona na tenk, podmornicu, a i na avion bombarder.

Dalekometna raketa tipa V-2, čija su svojstva iz literature inače poznata (domet 400 km, visina temena putanje 140 km, krajnja brzina 6.000 km/č, odnosno 1.600 m u sekundi, dirigovanje ograničeno, slaba tačnost pogađanja) bila je pogodna za dejstvo na London čiji prečnik iznosi oko 30 km, ali na neki manji cilj dejstvo bi bilo slabo. Pisac smatra da je projektil ovakvog tipa vrlo skup. Materijalna šteta koju pričinjava pri eksploziji manja je nego cena njegove izrade. On se možda više isplatio svojim moralnim dejstvom. Ovo zbog toga što do eksplozije dolazi pre nego što se čuje šum njegovog prolaza (nadzvučna brzina) i što praktično nema mogućnosti odbrane od njega. Jedinu odbranu od njega predstavljaju napadi na njegove polazne baze.

Po mišljenju pisca i ova vrsta projektila ne bi se isplatila za interkontinentalna bombardovanja. **V-2** mogao je pogoditi cilj na 400 km čiji je prečnik bio 30 km, a ako bi se upotrebio na ostojanju 4.000 km rasturanje bi bilo u prečniku najmanje 300 km. Cena takvog jednog projektila pela bi se do astronomskih brojeva. Produkcija projektila uništila bi, dakle, pre sopstveni napad nego neprijatelja. Takav projektil ne bi se isplatio ni uz primenu atomskog eksploziva. Pisac zbog toga smatra da je upotreba raketnog projektila korisna jedino za bliska dejstva, bilo artiljerijom, bilo vazduhoplovstvom.

U odeljku koji je posvećen **atomskoj bombi** pisac stavlja kao moto izjavu Devida Lajlentalala koji kaže: »Ni atomska bomba, ni ma koje drugo oružje ne predstavljaju pravi izvor snage Amerike. Ako bi Amerikanci atomski mit prihvatili kao stvarnost, oni bi pali u verovanje da su

sigurni i nepovredivi. Oni bi se uljuljkivali bezbrižnošću u vremenu kada moraju biti do krajnosti budni«.

Pisac smatra da će atomska bomba u neposrednoj budućnosti (knjiga je izdata 1949 godine) predstavljati vrlo važno, čak i apsolutno oružje, koje će staviti sva ostala ratna sredstva u zasenak. On, međutim, smatra da će ovo biti samo dotle dok se veliki stokovi bombi nalaze u rukama samo jedne sile.

Dejstvo atomske bombe bilo je odlučujuće na japanski moral, jer je do upotrebe došlo iznenadno, tako da stanovništvo nije bilo pripremljeno na to i osećalo se potpuno nemoćno. U takvoj psihози, a pod pritiskom javnog mnjenja, došlo je do brze kapitulacije Japana iako u to doba SAD nisu imale dovoljno bombi da bi ih upotrebile protivu svih glavnih gradova Japana. No pisac priznaje da je u momentu upotrebe atomske bombe Japan bio dotadanijim tokom operacija na Tihom Okeanu i u Kini bačen skoro na kolena i da je pobjeda bila sigurna; Japan bi se, međutim, branio i na ostrvima metropole i desantne operacije iziskivale bi verovatno na desetine hiljada američkih života. Atomska bomba uštedela je ove žrtve. **Ove konstatacije pisca svakako su tačne, ali se ipak postavlja pitanje zašto SAD nisu ovu tajnu čuvale za jedan eventualni budući rat u kome bi možda bilo težih situacija.** Svakako, da je ovome uzrok težnja da se SAD, u doba mirovnih pregovora, pojave sa jednim jakim adutom koji bi impresionirao ostale saveznike, a naročito SSSR. Poznato je staro pravilo: nije važno samo izboriti pobjedu, već se na dan primirja pojaviti i sa što više bajoneta.

Sa gledišta eksplozivnog dejstva, atomske bombe bačene na Japan imale su svaka posebno uzev ekvivalentnu vrednost 30.000 tona trinitrotoluola (3.000 vagona ili 50 vozova po 60 vagona). Iz ove računice pisac zaključuje da atomsko bombardovanje smanjuje cenu koštanja i vreme rušenja varoši, a omogućava čuvanje pripremljenih ratnih stokova velike ubojne moći, što je važno za demokratske sile koje ne mogu otpočeti rat kada one žele već kada na to budu primorane.

Ovi zaključci dobijaju, međutim, sasvim drugu sliku ako se uzme u obzir drugi faktor: kako preneti bombu na određeni cilj. Lovci na mlazni pogon i protivavionska zrna sa radiolokatorskim upaljačem postali su vrlo opasni za bombardere

re sa brzinama koje su imali pri kraju prošlog rata. Verovatno da brži bombarder na mlazni pogon predstavlja rešenje ovog pitanja iako ne potpuno. Ako bi se, prema tome, morale upotrebiti čitave eskadre bombardera da bi se bacila jedna atomska bomba, onda bi takvo bombardovanje bilo veoma skupo. Dakle, atomska bomba je jeftina samo ako se bude mogla jeftino preneti na cilj. Verovatno da će se u tu svrhu upotrebljavati i pojedini niskoleteci avioni koji će moći da se prokradu kroz sistem radarskih zrakova i protivavionskih odbrambenih zona.

Naročitu pažnju pisac posvećuje mogućnosti prenosa atomskih bombi podmornicama i njihovom bacanju sa podmornica u vidu dirigovanih projektila sa radiolokatorskim upaljačem. Ovakva je upotreba s obzirom na današnja tehnička dostignuća verovatna i moguća. Taj način pisca interesuje zbog činjenice, što se znatan broj velikih gradova SAD nalazi na morskoj obali, a drugi je faktor verovatno taj, što SSSR raspolaže sa velikim brojem podmornica. Zbog toga pisac predlaže da se na kritičnim mestima, gde bi ovakav napad mogao doći u obzir, organizuje jaka protivpodmornička odbrana. Sigurno rešenje bilo bi, međutim, jedino u tome, da se podmornice proteraju sa mora. Sve dok ovo ne uspe nismo sigurni od atomskog napada sa mora, kaže pisac.

Pri razmatranju mogućnosti da **budući rat bude opet totalan**, pisac, pored ostalog, odgovara i na pitanje da li će jedan takav rat uništiti civilizaciju i vratiti nas u varvarstvo. Pri tome on suštinu problema opet vezuje za atomsku bombu i predviđa razne situacije pri čemu se naročito zadržava na pretpostavci da obe protivničke strane (SAD i SSSR) budu podjednake u pogledu atomskog naoružanja.

U tom slučaju SAD će ipak imati preimućstvo. Na pitanje da li bi u ovakvoj situaciji bio od strane SAD opravdan jedan preventivni rat, pisac odgovara, da takav rat nije u skladu sa demokratskim uređenjem SAD. Diktatori bi to bez grize savesti učinili. Demokracije, međutim, to ne mogu rizikovati, jer bi ogromno izgubile u prestižu na političkom polju. Pa ipak, preimućstvo koje imaju SAD na polju atomistike ne sme da uspava narod, jer inače postoji opasnost da izgubi trku na polju usavršavanja atomskog naoružanja. Pri tome pisac ukazuje da se u SAD ne čini sve što bi bilo potrebno. On smatra da je pravilno što se ne daje prednost

ofanzivnim sredstvima: avionu i bombi, ali da se ne sme zanemariti ni defanzivna organizacija. U trci atomskog naoružanja SAD moraju biti stalno napred. Onaj ko ovu trku izgubi, biće uništen. No, u ovome pisac postavlja kao važan faktor da se trka ne izgubi na drugoj strani, tj. da narodu ne bude suviše uskraćen standard života, jer narod mora da ostane zdrav i moralno jak.

Pisac predviđa da će budući rat biti jako tehnički, brz i surov. On će ostaviti svet potresen i slomljen, stajace čovečanstvo milione života. Međutim, do rata ne mora doći ako SAD budu snažne, ako se omogući da demokratija deluje punim zamahom, ako su svi slobodni ljudi spremni da spreče rat, ako su uvereni u potrebu dostojanstva čoveka i njegove slobode, ako su sposobni da uguše sebičnost u sebi i ako razviju sve svoje stvaralačke snage.

Vođenje subverzivnoga rata pisac predviđa kao produženje hladnoga rata — u vidu ubistava vodećih ličnosti, širenja zaraza, trovanja vođe, podmuklih napada na pozadinu, krijumčarenje atomskih bombi, što bi predstavljalo ujedno i početak totalnog rata.

Analizirajući subverzivne ratove kroz istoriju, pisac konstatuje da su oni dosada imali uvek pomoćnu ulogu, što ne znači da će i u buduće biti tako. Kao važna sredstva toga rata on smatra bojne otrove, zapaljive materije i biološka sredstva. Pri tom se osvrće na moralnu stranu upotrebe ovih sredstava i nalazi da ovaj faktor ima mali uticaj na upotrebu pojedinih sredstava. Glavno je od kakve će koristi biti dotično sredstvo. Ako budu, naprimer, biološka sredstva većeg dejstva nego ostala, ona će biti upotrebljena.

Što se tiče **bojnog otrova**, pisac navodi da su Nemci bili u pogledu novih pronalazaka i usavršavanja dotadašnjih postignuća došli dalje od Amerikanaca, ali da to nisu znali. Zapaljive materije su opasno oružje. One su, naprimer, u Japanu nanele mnogo više žrtava i materijalne štete nego atomske bombe. No ovo su omogućili specifični uslovi japanske urbanistike, jer je usled čestih zemljotresa veliki broj kuća od drveta, te su zapaljive materije imale zaista poražavajuće dejstvo.

U pogledu pronalazaka **na biološkom polju** u toku prošloga rata nije bilo velike aktivnosti, ali se rad na ovome ipak nije prenebregao. Jednovremeno sa radom na defanzivnim merama radilo se i

na ofanzivnom polju. Sada su ova ispitivanja stavljena u nadležnost Uprave vojno-hemiske službe. Uzrok za nedovoljnu aktivnost na tome polju ranije, a i sada, pisac vidi donekle u subjektivnom elementu. Biološko sredstvo može postati podjednako opasno za napadnutog i za napadača, pa čak i za pronalazača. Ova bojazan postoji već u prirodi živih bića. Dve škorpije, ostavljene jedna prema drugoj, boriće se do iznemoglosti, ali će otrovni ujed izbegavati. Kada se među pčelama pojave dve matice, one ih izvedu na megdan. Veća otpornost, žilavost i jačina treba da odluči koja će zauzeti tako važno mesto u pčelinjem roju. U toj borbi one brzo ustuknu ako dođu u takav položaj da bi se mogle uzajamno ubosti otrovom.

Sve što je po ovome rečeno ne znači da treba biti bezbrižan. Možda će se u tome pogledu mišljenja promeniti, naročito ako se biološka služba jedne strane tako usavrši da bi mogla postati opasna u ofanzivnom, a efikasna u defanzivnom smislu.

Sanitet je znatno napredovao pronalaskom raznih lekova, kao što su penicilin, streptomycin itd. Danas u SAD 97% ranjenih može računati da će im biti spašen život. Revoluciju u lečenju reumatičnog zapaljenja zglobova izaziva hortizon. U toku rata vodila se veoma uspešna borba protiv raznih zaraznih bolesti, kao naprimer, protiv malarije itd.

Razmatrajući problem **hladnoga rata** dr. Buš kaže da u savremeno doba hladni rat zauzima veoma važno mesto u ratovodstvu, ali spada više u političko nego u naučno polje. Boriti se uspešno u takvom ratu, nije laka stvar.

Ispitujući **totalitarizam i diktaturu** u svetlu njihovih uticaja na nauku i vođenje rata pisac, pre svega, podvrgava kritici sovjetski državni sistem, sa izvesnim osvrtom na prilike koje su postojale u Hitlerovoj Nemačkoj. On ponavlja pitanja mnogih Amerikanaca: da li će preovladati totalitarizam sa policijskom državom ili demokratija, ili će se borba produžiti, tj. da li će sovjetski agresori biti zaustavljeni itd. Po mišljenju pisca odgovor na ovo pitanje zavisi od toga da li je totalitarizam jači od demokratije ili obratno. U sukobu sa desnim totalitarizmom, već je dobiven odgovor, a sada se SAD sudaraju sa levim totalitarizmom. Na polju ovoga sukoba predviđanja i ispitivanja su vrlo teška, pošto se, po mišlje-

nju pisca, ne zna šta sovjetsko rukovodstvo podrazumeva pod komunizmom. Njihovo propovedanje koje zvuči vrlo lepo, razlikuje se od njihovih dela. Vlastodršci u Kremlju pozivaju se na sovjetski Ustav, koji, po njihovim rečima, sadrži otelovljenu demokratiju. Međutim, njihova svakidanja praksa je sve drugo samo ne demokratija, a Ustav je jedno bezvredno parče hartije po kome se niko ne upravlja i koje služi više u propagandne svrhe nego kao osnovni državni zakon kome bi trebalo da se saobražava ceo državni život.

Država, kakva je oživotvorena u SSSR, ne obuhvata samo narode koji se nalaze u njoj, već traži da joj budu bezuslovno poslušni komunisti celoga sveta. Dok ne bude sve potčinjeno toj državi, ne može se očekivati mir u svetu.

Suprotstavljajući **demokratiju** diktatorstvu i totalitarizmu pisac nalazi da osnovna načina demokratije leži u mnogobrojnim formama slobode. Ranije je izgledalo da država može biti jaka samo ako njome vlada jedan uski krug ljudi. U savremeno doba pokazalo se, međutim, da zemlja može biti jaka samo ako se njome vlada na demokratskim principima. Jačina demokratije došla je do izražaja punim razvojem komunikacija, transporta i sredstava veze. Poslednji rat je pokazao da narodi, upravljani na demokratski način, mogu biti jači i efikasniji nego narodi pod diktaturom. No, pisac uviđa da u demokratskom sistemu ima nepravednosti i slabosti koje treba otkloniti i predlaže konkretne mere za ovo, a među njima i uvođenje više socijalne pravde.

Završavajući temu o demokratiji, pisac veli da jačina američke demokratije ne leži toliko u njenim avionima i ratnim brodovima, niti u mitu o uspesima nauke na polju ratne tehnike koliko u demokratskim institucijama: političkim, moralnim i ekonomskim.

Dr. Buš vidi u **vaspitanju** bedem demokratije. Mi svi znamo, kaže on, da je mala zgrada sa crvenim krovom (škola) bila oslonac republike. Zbog toga se školovanje vrši o državnom trošku, a ona je odvojena od kontrole crkve, političke kontrole i birokratsko-centralističke kontrole. Teret školovanja pada na sve federalne države s tim da jače pomažu slabije, što je ujedno garantija za koheziju republike.

Pisac ističe naročito potrebu unapređenja medicine i biologije zbog moguć-

nosti bakteriološkog rata. Ovo je interesantno zbog toga, što se na vidiku ocrtava rat između tabora jake tehnike, veće kulture, a slabijeg broja ljudi i tabora velikog broja ljudi, slabije tehnike i kulture. Ako se u ovakvoj situaciji pitamo ko ima više računa da vodi biološki rat, izgleda nam jasan odgovor da bi to bile SAD, pa nas zbog toga ne iznenađuje da se baš na tom polju preporučuje naročita aktivnost u pogledu stvaranja kadrova i vršenja novih pronalazaka.

Interesantno je mišljenje dr. Buša o problemu **planiranja**. On kaže, da se u sadašnje vreme mnogo čuje o planiranju. Ova reč se, međutim, zloupotrebljava. Ona često uopšte ne znači planiranje, već detaljisanje razvijanje planova od strane čitaovog aparata birokrata, koji bi hteli da

propišu i koliko pilića treba da bude u kokošarniku itd. Pisac smatra da SAD nije potrebno ovako detaljno planiranje, već planiranje koje će razviti sve energije naroda, pri čemu će takmičarska slobodna preduzmljivost dati maksimalne rezultate.

U **zaključku** svoje knjige pisac izjavljuje da, ako do rata i dođe, on neće uništiti progres, pa makar se upotrebila i atomska i bakteriološka sredstva. Odbrana može biti ojačana, ali se ipak ne može smatrati apsolutnom. Zato, ma koliko budući rat bio strašan, on neće moći da uništi demokratiju, jer kada se slobodni ljudi ujedine i kada im savremena nauka pruži najsavremenija borbeno sredstva, oni predstavljaju nesavladljivu snagu.

Kolb

V. K.

119

Potpukovnik F. O. Mikše: KRIZA PEŠADIJE

Poznati vojni pisac, potpukovnik F. O. Mikše, u svome članku pod gornjim naslovom¹⁾ razmatra pitanje formacije savremene pešadije, s obzirom na tendenciju njenog razvoja u smislu sve veće motorizacije i uvlačenja u njen sastav sve većeg broja tehničkih sredstava. Pitanje je veoma interesantno, naročito s obzirom na metod njegovog razmatranja. Postavljeno pitanje pisac ne razmatra samo u odnosu na pešadiju, već u sklopu opšte organizacije vojske, u kome pešadija, kao deo opštevojnog organizma, treba da nađe svoje odgovarajuće mesto. On ističe da oklopne divizije predstavljaju »kičmu« strategijskih dejstava u savremenom ratu, ali da ona nisu u stanju da na bojištu obezbede postignuti uspeh. Zbog ovoga je potrebno da u svojim dejstvima budu potpomožute pešadijom koja će biti u stanju da postignuti uspeh obezbedi. Prema ovome, najuža saradnja između oklopnih i pešadiskih divizija jeste jedan od glavnih uslova za uspeh na bojištu.

U toku Drugog svetskog rata Nemci su prvi uočili ovu potrebu. Zbog toga su se i njihove »oklopne armije« sastojale iz oklopnih i motorizovanih pešadiskih divizija.

Ovakvu koncepciju formiranja strategijskih jedinica, prema kojoj se upotreba

mnogobrojnih pešadiskih divizija ima prilagoditi upotrebi oklopnih divizija, koje su smatrane kao manevarska snaga, prihvatili su i Rusi. Drugim rečima, u ruskoj doktrini faktor »mase« nije izgubio raniji značaj iako se pojavio novi faktor, »manevarske mase«, u formi oklopnih divizija.

Međutim, pisac članka podvlači da se kod zapadnih Saveznika pojavljuje jedno veoma opasno mišljenje po kome se veliki značaj pridaje malim mehanizovanim armijama, snabdevenim najmodernijim tehničkim sredstvima, koje bi bile podržane snažnom vazдушnom flotom. Drugim rečima, podržava se mehanizacija po svaku cenu i vrši formiranje jedinica u veoma luksuznim razmerama.

Autor članka ceo problem motorizacije posmatra u okviru međunarodne situacije, gde postoje dve različite koncepcije, na jednoj strani »ruska«, a na drugoj »američka«. I jedna i druga koncepcija posledice su različitih uslova. Na jednoj strani, Rusi raspolazu brojnijim ljudstvom, a relativno slabijom tehnikom, dok na drugoj strani, Amerikanci raspolazu jačom tehnikom, a relativno manje brojnim ljudstvom; na jednoj je strani, dakle, iači ljudski, a na drugoj tehnički potencijal.

Postavlja se pitanje: u kojoj meri tehnička nadmoćnost može da zameni nedostatak u ljudstvu i, obratno, u kojoj meri nadmoćnost u ljudstvu može da zameni tehnički nedostatak? Pisac članka smatra

¹⁾ La Crise de l'Infanterie par le Lieutenant-colonel F. O. Miksche, Revue de Défense nationale, oktobar 1951, Pariz.

da je na ovo pitanje teško dati odgovor. I čovek i mašina jako su potrebni; oni se dopunjuju, jer čovek može biti zamenjen mašinom samo do izvesnog stepena.

Mogućnost da se mehanizovanim armijama postigne otsudno rešenje zavisi od prostranstva ratišta. U koliko je ratište na neprijateljskoj strani dublje, u toliko su mehanizovane armije u težim okolnostima. Najbolji dokaz toga jeste slučaj Nemaca u Drugom svetskom ratu, a donekle i sadanja situacija u Koreji.

Ideja da se eventualna invazija Evrope zadrži malim mehanizovanim armijama, po mišljenju pisca, nije realna. U borbi sa »masom« potrebno je također raspolagati »masom«. Primer Koreje to najbolje potvrđuje.

Ideju da se sa nekoliko oklopnih divizija dobije rat pisac upoređuje sa željom da se upotrebom samo glavnih figura dobije partija šaha. Međutim, za dobijanje partije šaha potrebno je kretati pešake u cilju bočne zaštite od protivničkih lauffera, dobivanje u vremenu ili odvratanja pažnje protivnika i dr.

Nemci su 1941 na Istočnom frontu računali na svaku oklopnu armiju po dve pešadijske armije. Danas na oklopnu armiju (dve oklopne i tri motorizovane divizije) treba računati oko deset pešadijskih divizija. Nemci su, pored oklopnih divizija, zadržali do kraja rata i jedinice sa stočnom vučom.

Sadanje mnogobrojne nemotorizovane sovjetske divizije relativno su dobro tehnički opremljene. U eventualnom ratu zapadni Saveznici morali bi da im suprotstave veći broj divizija. Pored ovoga, pojedine zemlje na Zapadu ne bi bile u stanju ni da izvrše motorizaciju svih svojih efektivna. Zbog ovoga bi motorizaciju zapadnih Saveznika trebalo vršiti u potrebnom stepenu. Ova motorizacija ne bi trebalo da se vrši na račun smanjivanja potrebnih efektivna. Iskustva u Koreji vrlo su interesantna u ovom pogledu. Iako Amerikanci imaju potpunu nadmoćnost u vazduhu i motorizovanu armiju, ipak, i pored svoje tehničke slabosti Kinezi uspevaju da izvode i ofanzivne operacije.

Pisac konstatuje da se na Zapadu oseća tendencija odstupaanja od klasične strategije, bez obzira na stečena iskustva. Preterane nade se polažu u atomsko naoružanje i motorizaciju. Oseća se tendencija potcenjivanja vrednosti individualnog, običnog pešaka, koji ima odlučujuću ulogu na bojištu, uprkos vazдушnim i mehanizo-

vanim jedinicama, koje ga ugrožavaju. Nikakva mašina nije tako savršena kao čovek, koji je sposoban da razmišlja i instinktivno reaguje, da stalno pronalazi nove načine, koji će mu omogućiti da primitivnim sredstvima pobedi neprijatelja koji raspolaže najsvavršenijim naoružanjem.

Autor članka potkrepljuje svoja tvrdjenja i sledećim statističkim i brojnim podacima:

Prosečan broj ljudstva na pešadijsku diviziju kod pojedinih armija, računajući i ljudstvo u pozadini određeno za razne pomoćne službe, iznosi: kod Amerikana oko 90.000 ljudi (od kojih 18.000 boraca, a 72.000 određenih za rad u pozadini); kod Engleza oko 60.000; kod Nemaca, u toku prošlog rata, oko 26.000; a kod Sovjeta oko 23.000 (od kojih 10.300 boraca).

Na osnovu ovih podataka, pisac članka dolazi do zaključka da bi ukupni efektivni kod pojedinih zemalja bili približno sledeći: kod Nemaca od 80 miliona stanovnika oko 325 divizija; kod Sovjeta od 200 miliona stanovnika oko 530 divizija; i kod Amerikanaca od 140 miliona stanovnika oko 97 divizija.

Jačina mirnodopske Američke armije pre Korejskog sukoba iznosila je oko 700.000 ljudi, ali je postojalo samo šest divizija, što je, prema mišljenju pisca, bilo zabrinjavajuće, naročito s obzirom na veliki procent ljudstva na neboračkim dužnostima.

Za Francusku kolonijalnu armiju pisac navodi jačinu od 300.000 ljudi, s tim da može formirati najviše pet divizija, dok sama Jugoslavija može da formira 30, a Španija 25 divizija.

Na osnovu ovih podataka, pisac podvlači protivurečnost da veće zemlje, iako finansijski jače, formiraju procentualno manji broj divizija nego manje zemlje, koje su i finansijski znatno slabije. Zbog ovoga pisac dolazi do zaključka da veličina jedne armije ne zavisi samo od brojnog stanja stanovništva i finansijskih sredstava jedne zemlje, već da na to utiče u znatnoj meri i odgovarajuća organizacija.

Posle ovih opštih napomena u pogledu organizacije armije, pisac članka prelazi na opštu analizu američke pešadijske divizije, za koju kaže da je primljena kod većine evropskih zemalja (misli se na članice Atlantskog pakta). Njoj pripisuje ove nedostatke: da je veoma luksuzna, jer gotovo svaki potporučnik ima svoj džip; da zbog ovoga ograničava broj divizija ukup-

nog efektiva, jer se i za SAD postavlja pitanje da li će ovako luksuzne divizije moći da formiraju u dovoljnom broju; da svaki bataljon ima takoreći svoj generalštab; da divizijska artiljerija može da deistvuje samo primenom komplikovanih aparata i metoda gađanja; da se sposobnost pešadije za kretanje znatno umanjuje i da ovakva pešadija u pogledu pokretljivosti u mnogome zaostaje iza klasične pešadije, koja je bila u stanju da u toku dana prevali i po 50 km. Naprimer, Napoleoneve divizije, iako su bile i gladne i rđavo opremljene, prešle su Alpe i tukle u Lombardiji Austrisku armiju, koja je bila znatno bolje opremljena. Sličan je slučaj i sa sovjetskim armijama u toku prošlog rata. Tako isto i borbe u Koreji pokazuju da i tehnički slabije snabdevena armija može da vodi uspešne borbe.

Postavlja se pitanje: **koliko se savremena pešadija razlikuje od one iz 1914?** — Unutrašnja struktura pešadije nije se ništa promenila. I sada, kao i ranije, postoje čete, bataljoni i pukovi kao najviše čisto pešadijske jedinice. Promene su izvršene u pogledu povećanja raznovrsnog naoružanja, štabova, službi snabdevanja i komandera, dok je broj individualnih boraca — pešaka smanjen.

Ove promene učinile su da je vatri dat prvenstveni značaj, na račun pokretljivosti i udarne snage pešadije. Ovakva pešadija u mnogome se razlikuje od klasične pešadije, kod koje je pridavan veći značaj pokretljivosti i udarnoj snazi.

Sušтина sadanje formacije američke pešadijske divizije leži u tome što vatra i pokretljivost, kao dva protivpoložena činoca, nisu dovedene u ravnotežu. Za dokaz ovoga pisac navodi sledeće:

1. Jačina divizije od 18.705 ljudi pretstavlja glomaznu formaciju, teško pokretljivu sa taktičke tačke gledišta. Divizija u svom sastavu ima 15 potčinjenih jedinica. Pukovi su takođe glomazni i odgovaraju više mešovitim brigadama, jačine oko 3.577 ljudi. Najveći nedostatak oseća se u običnim strelcima. Od ukupnog broja boraca na pešake — strelce dolazi u diviziji 6,6%, u puku 10,8%, u bataljonu 18,8%. Da bi se nadoknadio nedostatak u udarnoj snazi, divizija raspolaže sa 130 tenkova (jednim bataljonom u sastavu divizije i tri čete u sastavu pukova). Ali se pisac pita da li ovi tenkovi mogu da zamene obične strelce u svima situacijama i na svakom terenu. Nisu li ovi tenkovi rđavo upotrebljeni materijal i da li bi se

oni mogli možda bolje upotrebiti za formiranje oklopnih jedinica ili u sastavu rezerve vrhovne komande? Kakvo iskustvo u ovom pogledu pruža rat u Koreji?

2. Divizija ima približno 2.000 raznih motornih vozila. Na jedno vozilo prosečno otpada po 9 ljudi. Sve su jedinice motorizovane. Strategijska pokretljivost, koja se meri po putu, vrlo je dobra, međutim, taktička pokretljivost, van puteva, prilično je ograničena. Mnogo vozila u izvesnim uslovima može da bude nedostatak za jednu jedinicu u istoj meri kao i malo vozila. Lakše je snabdeti jednu jedinicu motornim vozilima, nego naći pogodne puteve za njeno kretanje. Često se misli da motorizacija daje veću pokretljivost, međutim, u izvesnim slučajevima, kada se krećemo van dobrih puteva, ona je umanjuje. Najzad, jedinica nije stalno u pokretu; ona se može nalaziti u mestu (u odbrani, na odmoru). U ovom slučaju jedan deo skupog voznog parka ostaje neupotrebljen. Zbog ovoga se postavlja pitanje: u kojoj meri treba vršiti motorizaciju? Da li je korisno primeniti jedan jedini način, onaj koji su naprimer primenili Amerikanci?

3. Autor dalje navodi da američka pešadijska divizija ima »ogromnu glavu«, »dugačak rep«, a »mali trup«. Ovakvo telo nije sagrađeno proporcionalno. Detaljna analiza u ovom pogledu pokazuje: — na štabove i razne službe u diviziji otpada 8.262 čoveka, što čini oko 50% celokupnog brojnog stanja; — divizija ima oko 2.000 motornih vozila, za koje je potrebno 2.000 šofera i 400 mehaničara, u koji broj nije uračunato osoblje za kolektivno naoružanje; — broj ljudstva koji nije na boračkim dužnostima iznosi u diviziji 46,6%, u puku 45,4%, u bataljonu 31,2%; — broj ljudstva na polu-boračkim dužnostima iznosi u diviziji 6,4% (u puku i bataljonu ih nema); — broj ljudstva koje je zaposleno na kolektivnom naoružanju iznosi u diviziji 40,4%, u puku 43,8%, u bataljonu 50%; — na pešake — strelce dolazi u diviziji 6,6%, u puku 10,8%, u bataljonu 18,8%.

Pisac članka upoređuje organizaciju vojne jedinice sa konstrukcijom mašine, kod koje je potrebno da svi njeni delovi budu u skladnom odnosu ne samo u pogledu oblika već i u pogledu njihove težine, tj. da svi delovi budu u ravnoteži. Sa gledišta ravnoteže pojedinih delova trebalo bi da pešadijska divizija ima ovu srazmeru u pogledu ljudstva: 30% za razne službe, 40% za kolektivno naoružanje i

30% za obične strelce. Ovaj odnos trebalo bi da važi i za pukove i bataljone.

Da bi se zadovoljio taktički zahtev pokretljivosti, ukupna jačina pešadijske divizije, po mišljenju pisca, trebalo bi da bude od 8—10.000 ljudi. A da bi se dobio najbolji tip divizije, potrebno je da formacija odgovara: zadacima koji joj mogu pasti u deo, zemljištu, neprijateljskoj formaciji, uslovima vođenja savremene borbe i finansiskim mogućnostima zemlje.

Kao zadaci, koji mogu pasti u deo pešadijskoj diviziji, navode se: — odbrana na manje važnim delovima fronta gde je u potreba oklopnih jedinica ograničena; — ofanzivne akcije na pomoćnim pravcima udara; — popunjavanje i zaštita planinskog međuprostora između oklopnih jedinica; — iskorišćavanje i obezbeđenje uspeha oklopnih jedinica; — zaštita pozadine od neprijateljskih vazdušnih desanata i gerilica.

Da bi pešadijska divizija mogla da ispunji ove zadatke, pisac zahteva da ona odgovara ovim uslovima: — da mnogo ne košta kako bi se stvorila mogućnost formiranja potrebnog broja divizija; — da se njena formacija tako podesi da se može upotrebiti po raznovrsnom terenu na kome nema dobrih puteva; — da su pokret i vatra podjednako zastupljeni; — da se povećava broj individualnih strelaca kako bi se što bolje iskoristio ljudski rezervoar; — da omogućava elastično prilagođavanje raznim borbenim situacijama u pogledu grupisanja snaga; — da je zgodna za formiranje viših jedinica — korpusa i armija.

Pisac članka podvlači da oklopne jedinice imaju ogroman uticaj na taktiku. Tempo borbe ne odvija se prema brzini pešaka, već prema brzini oklopnih jedinica. Ovo utiče i na rad svih jedinica na bojištu, koje se moraju prilagoditi novim uslovima vremena i prostora. Pokretljivost na bojištu ne zavisi samo od brzine transportnih sredstava, već i od dobre organizacije. I obične pešadijske divizije bile su u stanju da u toku jednog dana prevale po 50 km.

Nemačke oklopne divizije koje su probole francusku odbranu 1940, našle su se u drugoj polovini rata pred mnogobrojnim preprekama. Protivtenkovska sredstva i metodi odbrane u mnogome su se usavršili. Potrebno je učiniti još jedan korak napred i samu formaciju pešadijske divizije podesiti da se u borbi sa oklopnim jedinicama lako prilagodi svima bor-

benim situacijama. Uspeh koji su oklopne divizije imale u početku 1940 pripisivao se isključivo njima, zato što se pešadijske divizije nisu prilagodile novim uslovima borbe. Centralističku organizaciju odbrane u okviru pešadijske divizije, po mišljenju pisca, treba napustiti. On se zalaže za organizovanje mešovitih borbenih grupa sposobnih za vođenje samostalnih borbi, koje bi bile u stanju da se bore i u uslovima proboja neprijateljskih oklopnih jedinica. Ove borbene grupe, raspoređene po frontu i dubini, svojim akcijama u toku borbe dozvoljavaju da se zatvori proboj neprijateljskih oklopnih jedinica i da se neprijateljska pešadija odvoji od svojih oklopnih jedinica. Ovakvu odbranu, kako misli pisac, mogu voditi samo pešadijske divizije koje su lake, pokretljive i elastične.

Da bi se dobile ovakve divizije, pisac članka predlaže da se u izvesnom stepenu vrati na primenu transporta sa stočnom vučom. On podvlači da ovo ne znači vraćanje na staru formaciju iz 1939/40, sa dugačkim kolonama artiljerije i komore, ali kaže da bi bila velika zabluda podržavati isključivo motorizaciju po svaku cenu. Potreba ovoga zahteva i formacija verovatnog neprijatelja, koji već raspolaže sa sličnim divizijama.

U prilog ovakve formacije navode se i sledeći tehnički obziri: savremena bestrzajna oruđa su znatno lakša nego što su ranije bila oruđa odgovarajućeg kalibra; upotreba pneumatičnih guma i kugličastih ležišta na vozilima učinili su da danas jedan jedini konj može da povuče više nego ranije nekoliko konja.

Sve ovo čini da bi jedinice sa stočnom vučom bile ne samo jeftinije, već i znatno pokretljivije po svakom terenu. Zato pisac predlaže sledeću detaljnu formaciju:

1. Pešadijski vod, sastava: ekipa A: 1 desetar i 6 strelaca; ekipa B: 1 desetar i 6 strelaca; ekipa C: 1 desetar, 1 puškomitraljezac, 2 poslužioca i 2 automatičara; i komandni deo: 1 oficir, 1 podoficir, 2 strelca (kurira za vezu). Ukupna jačina voda: 24 čoveka.

Dobra strana ovakvog voda jeste u tome što raspolaže sa 16 strelaca.

2. Pešadijska četa, sastava: tri pešadijska voda (gore pokazane jačine); grupa komandosa, sastava: 1 podoficir i tri ekipe od po 1 desetar i 4 strelca (svega 16 ljudi); prateća grupa, jačine 50 ljudi sa naoružanjem: tri puškomitraljeza, 3 bazuke i 3 minobacača; i grupa za komando-

vanje, ukupne jačine 12 ljudi (od kojih su 2 oficira i 2 podoficira).

Ukupna jačina čete: 6 oficira, 11 podoficira i 139 boraca = 156 ljudi.

Grupa komandosa sačinjava jedinicu namenjenu prvenstveno za prepade, a zatim za formiranje izviđačkih patrola sa specijalnim zadacima i ekipa za razna rušenja. Zbog ovoga je njeno ljudstvo naoružano automatima i ručnim bombama. Postojanje ove grupe podvlači se kao dobra strana, jer omogućava komandiru čete da tri streljačka voda u punom sastavu zadrži za izvršenje glavnog taktičkog zadatka.

Prateća grupa koristi se načelno pod komandom komandira čete, s tim da se streljački vodovi prema potrebi mogu ojačati puškomitraljezima. Na isti način može se i grupa komandosa ojačati puškomitraljezom, te bi i ona mogla da dobija iste zadatke kao i streljački vodovi.

Ovakvom formacijom provejava tendencija da se jedinicama omogući prilagođavanje dobivenom zadatku, zemljištu i situaciji.

3. Pešadiski bataljon, sastava: tri pešadiske čete (gore pokazane jačine); grupa za komandovanje, jačine 15 ljudi (od kojih 3 oficira i 3 podoficira); snabdevačka grupa, jačine 17 ljudi; grupa za vezu, jačine 19 ljudi; sanitetska grupa, jačine 22 čoveka; vod komandosa, jačine 51 čovek; prateći vod, jačine 68 ljudi, sa naoružanjem: 3 minobacača i 3 bestrzajna protivtenkovska topa 75 mm.

Ukupna jačina bataljona: 24 oficira, 54 podoficira i 582 borca = 660 ljudi.

Dobre strane ovoga sastava jesu: lakota komandovanja i veća pokretljivost; veći broj strelaca, kao i postojanje voda komandosa; relativno dovoljno jako kolektivno naoružanje: 28 puškomitraljeza, 19 bazuka, 12 minobacača i 3 bestrzajna protivtenkovska topa 75 mm.

4. Pešadiski puk, sastava: generalštab, jačine 27 ljudi sa naoružanjem: 2 puškomitraljeza i 2 bazuke; vod za vezu, jačine 45 ljudi; pionirski vod, jačine 50 ljudi, sa naoružanjem 2 puškomitraljeza i 2 bazuke; sanitetski vod, jačine 22 čoveka; snabdevački vod, jačine 20 ljudi; transportni vod, jačine 55 ljudi, sa naoružanjem: 2 puškomitraljeza i 2 bazuke; tri pešadiska bataljona — (napred pokazane jačine); i prateća baterija, jačine 150 ljudi, sa naoružanjem: 8 puškomitraljeza, 6 bazuka i 6 bestrzajnih topova 105 mm.

Ukupna jačina puka: 92 oficira, 216 podoficira, 2.041 boraca = 2.349 ljudi.

Dobre strane ovoga sastava jesu u tome što je puk znatno pokretljiviji od američkog puka, kako zbog manjeg broja ljudi, tako isto i zbog upotrebe stočne zaprege; ima 2.349 ljudi, dok američki puk ima 3.577, razlika je 1.204 čoveka; prateća baterija 105 mm (motorizovana) ima tri voda sa po dva oruđa. Ona se može upotrebiti uskupno, ili pridavanjem bataljonima po vodovima; ukupan broj pt oruđa (računajući pukovske i bataljonske) iznosi 15. PT odbrana pojačana je postavljanjem 248 bazuka i pt mina. Pt mine postavljaju se od strane pionirskog voda ili vodova komandosa u sastavu bataljona.

5. Pešadiska divizija, sastava: štab divizije, jačina 53 čoveka, sa kolektivnim naoružanjem 2 puškomitraljeza i 2 bazuke; štabna četa, jačine 220 ljudi, sa kolektivnim naoružanjem 4 puškomitraljeza i 4 bazuke; konjički eskadron, jačine 155 ljudi, sa kolektivnim naoružanjem: 7 puškomitraljeza, 3 bazuke, 2 minobacača, 2 bestrzajna topa 75 mm; inžinjeriska četa, jačine 225 ljudi, sa kolektivnim naoružanjem 8 puškomitraljeza i 6 bazuka; četa za vezu, jačine 112 ljudi, sa kolektivnim naoružanjem 2 puškomitraljeza i 2 bazuke; sanitetska četa, jačine 152 čoveka; transportna četa, jačine 121 čovek, sa kolektivnim naoružanjem 6 puškomitraljeza i 6 bazuka; tri pešadiska puka (napred pokazane jačine); divizion artiljerije, jačine 503 čoveka, sa kolektivnim naoružanjem 16 puškomitraljeza, 16 bazuka i 18 topova 155 mm.

Ukupna jačina divizije 8.570 ljudi i 552 vozila.

Upoređujući ovu diviziju sa američkom (jačina 18.705 dolazi se do zaključka da je ona za 55% slabijeg sastava. Međutim, iako je slabija od američke divizije, ona pokazuje veći procent strelaca — pešaka, koji se ogleda u sledećim ciframa: u diviziji 25%: 6,6% (američkih); u puku 28%: 10,6% (američkih); u bataljonu 35%: 18,8% (američkih).

Upoređujući predloženi sastav pešadiske divizije sa američkom pešadiskom divizijom, pisac dolazi do sledećih zaključaka:

1. Štabovi i službe smanjeni su na minimum. Divizijski štab predstavlja ustvari ojačan pukovski štab. Između ostalih obrazloženja, pisac navodi i Moltkeove reči: »Veliki štabovi su odlika rđavih ar-

mija«. Veliki štabovi komplikuju funkcionisanje raznih službi. Međutim, ako je metod i stil rada dobar i manji štabovi mogu biti vrlo efikasni.

Što je kazano za štabove, važi i za službe. Predloženi sastav divizije ima samo 552 razna vozila, prema 337 vozila sa kojima raspolaže američki pešadiski puk, ili prema 2.000, sa koliko raspolaže američka pešadiska divizija. U predloženom sastavu pešadiski puk ima 297 konja, pomoću kojih je osiguran prenos težih oruđa i snabdevanje municijom prednjih ešelona.

2. Za izviđačku službu divizija raspolaže jednim eskadronom konjice. On je namenjen prvenstveno za taktičko izviđanje. Operativno izviđanje spada u nadležnost korpusa i armije. Redukcija u motornim vozilima zahtevala je redukciju motorizovanih izviđačkih organa, koju je autor izvršio teška srca, u prkos sopstvenom priznanju da motorizovane grupe u izviđanju mogu pružiti veoma dragocene podatke.

3. Pridavanje samo jednog artiljeriskog divizona od 18 oruđa može, po mišljenju pisca, na prvi pogled izgledati iznenađujuće. Međutim, podvlači se da pukovi imaju 27 bestrajnih topova 75 mm, što čini ukupno 45 topova, prema 72 topa američke divizije. Autor članka smatra da pridavanje artiljerije treba vršiti u sklopu pokazane opšte jačine. Ako se ovako stvar postavi, onda u predloženoj formaciji dolazi jedno oruđe na 220 ljudi, dok u američkoj formaciji jedno oruđe dolazi na 250 ljudi.

Veliki značaj pridaje se pratećoj artiljeriji. Jedno jedino oruđe dobro plasirano može da da bolji rezultat nego cela baterija. Iskustvo pokazuje da je u izvesnim slučajevima i 30% artiljerije upotrebljavano za neposredno gađanje.

U predloženom sastavu uzeto je da baterije budu od 6 oruđa. Ovaj sastav ima nezgodnih strana, ali više korisnih. Lakše će biti odvojiti jedan vod od dva oruđa za pridavanje pešadiji, jer još uvek ostaje baterija od 4 oruđa. Baterija od šest oruđa praktično zahteva isti broj komandnog i snabdevačkog kadra kao i baterija od četiri oruđa, čime se postiže ušteda u ljudstvu. Pored ovoga, baterija od šest oruđa u izvesnim slučajevima može da dejstvuje kao divizion, s obzirom na tehničko usavršavanje materijala i metode gađanja.

U izvesnim slučajevima pojavice se potreba da se centralizuje upotreba celo-

kupne artiljerije divizije. U ovim slučajevima prateće pukovske baterije poslaće organe za vezu sa divizionom artiljeriskom grupom, u cilju sprovođenja sadejstva celokupne diviziske artiljerije.

Podvlači se da je pešadiskoj diviziji, po predloženoj formaciji, predviđeno dovoljno artiljerije za izvršenje njenih normalnih zadataka — napad sa ograničenim ciljem ili odbrana na manje važnim delovima fronta.

Za preduzimanje ofanzivnih operacija većega stila ili za izvođenje odbrane na važnijim delovima fronta, diviziju bi trebalo ojačati artiljerijom. Za ovu svrhu armija bi trebalo da u svome sastavu ima **artiljerisku diviziju** uglavnom sledećeg sastava: dva laka artiljeriska puka (od po 54 oruđa); jedan teški artiljeriski puk (od 54 oruđa); jedan pt puk (od 108 oruđa) i jedan pa puk (od pa mitraljeza i pa topova).

Komandant armije, s obzirom na situaciju, zemljište i zadatak, vršio bi ojačanje korpusa, a ovi ojačanja divizija. Smatra se da je ovaj način mnogo ekonomičniji, jer u izvesnim slučajevima divizije nemaju potrebu za ojačanje.

Predložena formacija pešadiske divizije posmatrana u odnosu na formaciju korpusa i armije izgledala bi ovako: korpus od tri divizije: $3 \times 9.000 = 27.000$ ljudi; armija od dva korpusa i jedne artiljeriske divizije $2 \times 27.000 + 8.000 = 62.000$ ljudi.

Dok je po američkoj formaciji: korpus od tri divizije: $3 \times 18.000 = 54.000$ ljudi; armija od dva korpusa: $2 \times 54.000 = 108.000$ ljudi.

Pisac zaključuje svoj članak tvrđenjem da oklopne armije ne mogu pobediti neprijatelja ako nisu podržane pešadijom u kojoj će klasični pešaci ponovo igrati svoju tradicionalnu ulogu, kao i da je savremena pešadija izgubila nekadašnju ulogu »kraljice bitke«, jer nije u stanju da sama izvojuje pobedu. Pored svega ovoga, pešadija i u buduće, u izvesnim slučajevima, može da dobije odlučujuću ulogu, jer oklopne jedinice ne mogu da dejstvuju po svakom terenu.

Sa naše strane mogli bismo da izvedemo sledeće **zaključke**:

1. Pitanje koje je obradio potpukovnik Mikše, za nas ima veoma veliki značaj, pošto se naša formacija, počev od stvaranja naše Armije, nalazi u neprekidnom razvoju. Zbog ovoga se i članak potpukovnika Mikšea prikazuje u nešto

opširnijem obimu, tim pre što je njegova sadržina veoma interesantna za ceo naš starešinski kadar.

2. Postavljeno pitanje od strane potpukovnika Mikšea tako je logički i zna-lački obrađeno, da nam ono može poslužiti i kao primer, na koji način treba prilaziti razmatranju i drugih pitanja iz oblasti taktike, operativne veštine, strategije i organizacije armije.

3. Postavlja se pitanje u kojoj su meri gledišta potpukovnika Mikšea prihvatljivi

va i za naše uslove? — Ovo bi mogao da bude predmet specijalne studije, pri čemu bi bilo potrebno raspolagati izvesnim statističkim podacima, kao i podacima o detaljnoj formaciji naših verovatnih neprijatelja, zatim bi trebalo raspolagati podacima o našim materijalnim uslovima, pored podataka o raznovrsnom zemljištu pretežno brdovitog i planinskog karaktera.

V. Todorović
120

V. T.

Aristarko: ZDRUŽENE TAKTIČKE GRUPE I ODREDI

Među raznim mišljenjima o »elastičnim« formacijama taktičkih jedinica i o njihovom grupisanju u borbi, koja se u poslednje vreme često pojavljuju u inostranoj štampi, naš je časopis prikazao najkarakterističnija u br. 4/51, gde je, pored ostalih, izneto i mišljenje italijanskog generala Džina Bočija. Njegovo mišljenje izazvalo je u italijanskoj vojnoj literaturi živu diskusiju koja je pokazala da se mnogi pisci ne slažu sa njim i da imaju suprotna gledišta. Jedno od takvih je izneo i Aristarko u »Rivista Militare« od oktobra 1951 godine¹⁾ koje zbog interesantnosti izvodno donosimo.

Aristarko stoji na stanovištu da prilagođavanje sastava jedinica borbenim situacijama treba tražiti u okviru zvaničnog Cirkulara italijanskog Generalštaba br. 2.600 kojim su data načela za upotrebu pešadijske divizije.

Polazeći od postavke da je stvaranje združenih grupa i odreda izraz nužde, a nikako redovna pojava, Aristarko, kao stari pešadiski oficir, koji raspolaze iskustvima »služeći u pešadiji preko 30 godina«, odlučno odbacuje koncepciju o elastičnim formacijama taktičkih jedinica i njihovom združivanju neposredno pred početak dejstva. On smatra da današnji bataljon i puk pretstavljaju sigurnu osnovu čijim se ojačavanjem ili podešavanjem, bez promene unutrašnjih odnosa između elemenata vatre i pokreta, može stvoriti mnogo kombinacija za korisno rešenje ovog pitanja. Do ovakvih zaključaka pisac dolazi podrobnom analizom elemenata koje ćemo ukratko izneti.

¹⁾ Aristarco: Gruppi e raggruppamenti tattici, Rivista Militare, oktobar, 1951, Rim.

Jedna od najkarakterističnijih pouka prošlog rata, kaže on, bila je da se pored postojanja jedinica tačno određenog formacijskog sastava, često pojavljivala potreba da se formiraju združene taktičke jedinice različitog sastava od raznih rodova vojske, izvučenih iz organskog sastava divizije ili raspoloživih ojačanja. Takve su jedinice bile heterogene, bez unutrašnje povezanosti i bez istog stepena obučenosti sastavnih delova. One su se dalje karakterisale brzinom formiranja, mogućnošću preformiranja u toku boja i kratkim operativnim životom.

U budućem ratu, kaže pisac, postojaće još veća potreba za formiranjem sličnih združenih jedinica, koje će imati u svom sastavu elemente raznih rodova vojske. Poveravajući ih komandi odgovarajućeg starešine, moraće im se obezbediti brzo grupisanje, da se ne izgubi dragoceno vreme i propusti prilika za koju se one i grupišu. Garancija da se to ne desi leži pored ostalog, i u upotrebi radija i motornih sredstava pri grupisanju tih jedinica.

Problem združenih taktičkih jedinica sankcionisan je za Italijansku armiju, kako kaže Aristarko, »Cirkularom br. 2.600«. Pod združenim taktičkim odredom »Cirkular« podrazumeva združenu jedinicu sastavljenu prema potrebama određenog taktičkog zadatka u kojoj je preovlađujući rod vojske zastupljen u jačini puka. Združena pak taktička grupa ima ista obeležja kao i odred, s tim da je preovlađujući rod vojske u njenom sastavu zastupljen u jačini bataljona. Komandanti ovih združenih jedinica su formacijski komandanti jedinica onih rodova vojske koji su u tim združenim jedinicama najjače zastupljeni.

Radi momentanog početka dejstva o-
vih združenih jedinica, prema mišljenju
pisca, neophodni su elementi: dobro
funkcionisanje komandovanja, savršeno
sadejstvo svih sastavnih delova u korist
preovlađujućeg roda vojske i potpuna sa-
mostalnost u snabdevanju.

Za komandante združenih taktičkih
jedinica treba određivati »oficire oprobani-
nih sposobnosti bez obzira kome rodu
vojske pripadaju« no s tim da vrlo dobro
poznaju karakteristike, unutrašnje kvali-
tete, zadatke i upotrebu u borbi jedinica
koje u združenoj jedinici predstavljaju
preovlađujući rod vojske. Najbolji način
za masovno pripremanje takvih budućih
komandanata pisac vidi u normalnom a-
meričkom sistemu školovanja oficira (če-
tiri godine po zajedničkom programu u
akademiji u Vest Pointu, s tim da se tek
po izlasku iz akademije vrši podelaofi-
cira na rodove pri čemu su svi podjedna-
ko obučeni za sve rodove. Zatim, dve do
pet godina služenja u svom rodu u kom
roku svaki oficir završava aplikacioni
kurs svoga roda vojske u trajanju od de-
vet meseci).

Pitanje jedinica za vezu, organa šta-
ba neophodnih za komandovanje i trans-
portnih sredstava združene jedinice pisac
razmatra kroz razne načine njihovog o-
formljavanja koji su primenjivani u pro-
šlom ratu. Kao dva suprotna rešenja pi-
sac uzima nemačko i italijansko. Dok su
Nemci (1943—45) u većini divizija imali
formacijom utvrđenu podelu na tri zdru-
žena taktička odreda iz kojih je bilo mo-
guće momentano formirati devet združe-
nih taktičkih grupa, Italijani su prime-
njivali sistem prema kome su tek u po-
trebnom momentu i na osnovu situacije
formirali združene jedinice. No one su
redovno oskudevale u komandnom apa-
ratu, jedinicama za vezu i transportu.
Sredinu između ova dva suprotna reše-
nja predstavlja američki sistem. Pešadi-
ski puk američke vojske ima u svom sa-
stavu sve elemente rodova vojske koji
su potrebni za formiranje združenog o-
reda i grupa osim artiljerije. Diviziska
artiljerija tako je organizovana da omo-
gućava momentano odvajanje jednog ili
više diviziona za račun jednog puka ili
baterija za račun jednog bataljona.

Upoređujući italijanski sa američkim
sistemom, pisac dolazi do zaključka o
prednosti američkog koji omogućava brzo
i sigurno formiranje združenih jedi-
nica u danom momentu situacije. To se

obezbeđuje dobro rešenim sledećim pita-
njima: 1) postojanjem takvih štabova
bataljona i pukova koji imaju sve stru-
čne organe kao i viši štabovi, te su u sta-
nju da objedinjuju rad svih združenih je-
dinica; 2) raspolaganjem sopstvenim au-
totransportom koji ih čini brzo pokret-
nim i samostalnim u snabdevanju i 3) ra-
spolaganjem jakim jedinicama za vezu
koje im omogućavaju održavanje veze sa
većim brojem raznorodnih jedinica. U ta-
kvim uslovima dovoljno je za formiranje
i grupisanje združene taktičke jedinice
»jedno prosto radio-naređenje kojim se
određuje rejon prikupljanja i komandant
sa kim treba stupiti u vezu radi prijema
daljeg naređenja«.

Sadejstvo među rodovima vojske un-
tar taktičke združene jedinice ima naro-
čiti značaj, jer predstavlja kriterijum za
združavanje jedinica. Ako se ono ne obez-
bedi, sva težina zadatka pada na preovla-
đujući rod vojske, i združena jedinica,
kao takva, praktično prestaje da dejstvu-
je. Sigurno obezbeđenje sadejstva treba,
po mišljenju pisca, tražiti u ostvarenju:
uzajamnog poznavanja komandanta i ko-
mandira, u obučenosti svih starešina ro-
dova po zajedničkom stručnom programu,
brze koncentracije snaga na željenoj ta-
čki, poznavanja mogućnosti sviju jedinica,
prisnosti između starešina i jedinica, ne-
prekidne zajedničke obuke i punog rada
svih organa štaba.

Tretirajući sastav združenih taktičkih
odreda i grupa Aristarko, suprotno mi-
šljenju Bočija o necelishodnosti savre-
menog bataljona, stoji na stanovištu da je
današnji bataljon plod iskustava sviju mo-
dernih vojsaka. Organizovan i formiran
po kriterijumu pravilne razmere elemenata
pokreta i vatre, on odgovara pretež-
nom broju situacija. Vršeći često unutar
svog sastava razna ojačavanja i podeša-
vanja po ranije iznetim načelima, on po-
tpuno zadovoljava uslove modernog rata i
predstavlja jezgro pretežnog broja taktič-
kih združenih grupa.

Želeti da se ukine bataljon, kaže pisac,
i da se stvori združena taktička grupa po
istom kriterijumu po kome su sastavljeni
i današnji bataljoni, ne znači ništa dru-
go nego samo izmeniti naziv jedinice. Stva-
ranje »lako pokretljive« taktičke grupe
mesto današnjeg bataljona, ne postiže ni-
kakvo rešenje ako tu grupu redovno tre-
ba ojačati, jer joj snaga koju ima ne do-
zvoljava rešenja zadatka. Ovo utoliko pre,

ako se odbaci ulazak artiljerije u njen sastav.

Formiranje pak združenih taktičkih jedinica uzimanjem potrebnog broja raznorodnih snaga iz postojećih »jedinica specijalista« pa ih odmah uputiti u borbu, ne pruža nikakve garancije o moralnoj čvrstini, unutrašnjoj povezanosti i snazi takve jedinice.

Po pitanju potrebe specijalizacije pojedinih pešadskih jedinica, pisac se potpuno slaže i tvrdi da se ona i danas provodi u okviru postojećih pešadskih jedinica koje se ne smeju deliti na jedinice uskih specijalista. Nije problem, kaže pisac, u formiranju i obuci jedinica specijalista, već u načinu kako specijalizirati strelce pa »da oni uspeju da skoro svi stignu živi do neprijatelja«. Njihova specijalizacija je najstroženija. Na taj aksiom treba orijentisati razmišljanja svih.

Aristarko dalje odbacuje teškoće komandovanja bataljonom kao razlog njegove necelishodnosti. Iako je praksa pokazala, kaže on, da se dejstvo današnjeg bataljona može u većini slučajeva obuhvatiti pogledom njegovog komandanta, ipak to ni u obrnutom slučaju ne bi mogao biti savremeni kriterijum, jer su ga sredstva komandovanja i veze danas daleko pro-

širila. Problem je, ustvari, u formiranju novih odgovarajućih kadrova.

I poslednja konstatacija na koju pisac naročito ukazuje jeste neophodna moralna čvrstina i povezanost svake pa i združene jedinice koja se postiže samo pod rukovodstvom stalnog komandnog sastava, kroz borbu i život jedinice, kroz stvaranje njenih tradicija. Konceptija o moralnom efektu koji bi se postigao međusobnim takmičenjem jedinica koje, skupljene iz raznih sastava, učestvuju u izvršenju jednog zadatka, neodrživa je i ne daje potrebne garancije za uspeh.

Izneta mišljenja Aristarka danas prevladavaju u praksi svih savremenih armija. Međutim, i gledišta o elastičnim formacijama imaju svoje praktične uzroke, no koji se po našem mišljenju mogu rešiti i bez ukidanja stalnih formacija taktičkih jedinica, a uz primenu raznih mera specifičnih za svaku armiju. Postavke o neophodnosti moralne čvrstine združene jedinice naročito su važne za armije koje ne obiluju savremenom ratnom tehnikom i kod kojih moralni element igra bitnu ulogu.

V. M.

Potpukovnik F. O. Mikše: PROBLEM EVAKUACIJE STANOVNIŠTVA¹⁾

Potpukovnik Mikše, sada nastavnik opšte taktike u Vojnoj akademiji Portugalske armije, već je poznat kao pisac koji pokreće interesantne probleme iz oblasti vojnih nauka uopšte.²⁾ U ovom članku on tretira problem o kome je dosada retko što pisano, ma da se u savremenim ratovima problem evakuacije stanovništva postavlja u sve većem obimu. On kaže da je pojava masovnog bežanja stanovništva pred frontom neprijatelja bila ranije poznata samo u Tridesetogodišnjem ratu. Međutim, od Španskog građanskog rata ova pojava je redovna. Preko pola miliona Španaca bilo je prešlo Pirineje u februaru 1939 godine i potražilo spasa u Francuskoj. Godinu dana docnije Južna

Francuska bila je utočište čitavoj reci Holanđana, Belgijanaca i Francuza koji su bežali ispred nemačke najezde 1940 godine. Isti je slučaj bio i ispred ruskog fronta krajem prošlog rata, kada su mase izbeglica bežale iz Istočne Evrope na Zapad, a slično je stanje bilo i u Koreji. Samo onaj koji je svojim očima posmatrao tu »seobu naroda« može sebi predstaviti svu težinu ovog problema, kaže pisac.

Na pitanje zašto milioni ljudi napuštaju svoje domove i izlažu se bežanjem nezvesnoj sudbini, pisac odgovara da je tome uzrok psihologija masa koja se stvara pod uticajem straha od bombardovanja i neprijateljske vojske uopšte, ili još češće, strah od neprijateljskog političkog režima koji će biti nametnut. Jer, borba se danas ne završava samo pobedom na bojnopolju. Ona se nastavlja i posle — pronalazanjem i suđenjem svima onima koji su saradivali sa neprijateljem. Prošla su vremena kada su rat vodile samo mobilisane snage i stanovništvo bilo prost posmatrač,

¹⁾ Lieutenant Colonel F. O. Miksche: The Refuge Problem, Military Review, oktobar, 1951.

²⁾ Njegovi zapaženi radovi su: »Vazdušnodestantne trupe«, »Munjeviti rat«, »Snage podzemnog otpora«, »Križa pešadije«, i dr.

kao i kada je zavojevač poštovao zakone, upravu i način života pobeđenog naroda.

Neosporno je, kaže pisac, da propaganda igra veliku ulogu. I ma koliko ona bila opravdana sa političke tačke gledišta, štetno se odražava na povećanje straha kod stanovništva što često dovodi do panike i njegovog masovnog bekstva od kuća.

U daljem izlaganju pisac predviđa da bi bilo naročito mnogo izbeglica u slučaju sovjetskog pohoda na Zapad. On kaže da bi na Zapadu svi putevi bili formalno zakrčeni, jer bi se tu radilo o desetine miliona stanovnika, koji bi se kretali i peške i na svima mogućim prevoznim sredstvima. Ovakva reka izbeglica zaista će nametati mnogobrojne probleme. Sa vojne tačke gledišta najoštrije se postavlja pitanje raščišćavanja strategijskih komunikacija. Treba imati u vidu da će ta bujica izbeglica biti jako podložna raznim panikama što će vešto koristiti tajno ubačeni neprijateljski agenti.

Iskustvo je pokazalo da se u evakuaciji stanovništva mogu razlikovati tri faze:

Prva faza obuhvata vreme od dve do tri nedelje kada se evakušu poput neke prethodnice samo ona lica koja imaju bolje mogućnosti i koja su, kako se to kaže, blagovremeno informisana o situaciji. Ovakvih lica je malo i ona se obično evakušu bez ometanja redovnog vojnog saobraćaja.

Druga faza se odmah nadovezuje na prvu; broj vozila svih vrsta naglo raste; putevi postaju zakrčeni, no saobraćaj je ipak još nekako moguć.

Treća faza je najstrašnija. Tu se beži bezobzirno; putevi se koriste svom širinom; haos i krkljanac dominiraju svuda; mnoštvo vojnih begunaca, agenata, paničara meša se sa izbeglicama i kao bujica sve juri u pozadinu.

Očividno je da se mnoge izbeglice napuštanjem svoga doma izlažu daleko većim opasnostima po život nego da su ostale kod svoje kuće.

Psihološko stanje svih izbeglica je skoro isto, bez obzira na njihovu nacionalnost. Ono se odlikuje u prvom redu panikom, strahom za održanjem života, razdražljivošću zbog neizvesne budućnosti, jednom reči, i najniži ljudski instinkti izbijaju na površinu. Zato pisac kaže da sve ovo treba da znaju organi koji budu dobili zadatak da praktično rešavaju pojedine probleme oko evakuacije i smeštaja izbeglog stanovništva.

Da bi se ovaj složeni problem uopšte mogao rešiti, pisac traži da se blagovremeno organizuje jedna centralna uprava za celu zemlju sa odeljenjima za svaku oblast. Zadatak bi bio da se problem evakuacije dotične oblasti blagovremeno proučava i da se u slučaju potrebe preduzimaju odgovarajuće mere. Radio, kao i sva ostala propagandna sredstva, treba usmeriti na to da se narod odvrti od paničnog bekstva. Samo ona lica treba evakuisati koja bi očigledno trpela represalije od neprijatelja, kao i ona koja su neophodno potrebna za produženje rata, bilo kao vojni obveznici ili drugi stručnjaci, što su vlasti dužne blagovremeno da odrede.

Isto tako, shodno **Ženevskoj konvenciji od 12 avgusta 1949 godine**, sve su vlade dužne da blagovremeno odrede »sanitarne« ili »neutralne zone« na svojim ratništima u kojima bi se smestilo »pasivno« stanovništvo, tj. oni građani koji ne podležu vojnoj obavezi pa da ne bi bili izloženi političkim represalijama. Ove zone stajale bi pod organizacijom »Crvenog krsta« i predstavnicima nezaraćenih država.

Izvođenje cele ove organizacije bilo bi znatno olakšano, po mišljenju pisca, ako bi zainteresovane susedne zemlje blagovremeno sklopile odgovarajuće sporazume o propuštanju i zbrinjavanju izbeglica. Takvim sporazumom trebalo bi predvideti, uglavnom, sledeće: saradnju vojnih i civilnih vlasti obeju zemalja, određivanje puteva i mesta graničnih prelaza, snabdevanje hranom i ostalim potrebama, organizaciju transporta, sanitetsku službu, mere bezbednosti, pitanje dezertera, itd.

Pri zbrinjavanju izbeglica treba se pridržavati ovih načela:

— problem rešavati na kolektivnoj osnovi. Za sve izbeglice ima da bude isti standard i tretman;

— da bi se izbeglo prenošenje panike na ostalo stanovništvo ili trupe, sprečiti svaki dodir sa izbeglicama;

— pošto je nemoguće unapred imati toliko jak aparat koji bi bio u stanju da odjedared zbrine tako veliki broj izbeglica, potrebno je za sve službe koristiti što više same izbeglice radi čega su ove dužne da se striktno pokoravaju svim narednjima odgovornih organa;

— pri sprovođenju gornjih mera često će biti potrebne i drakonske mere, naročito u momentima kada se radi o hitnom raščišćavanju vojnih puteva ili borbenih zona.

No, da bi izbeglice znale za svoje dužnosti i odgovornosti, potrebno je da se o svemu blagovremeno obavestavaju putem radija ili pomoću letaka.

Da bi se evakuacija izbeglica što lakše obavila, potrebno je da se pozadi fronta, na udaljenju oko 50 milja (80 km), obrazuju **prolazni logori**. Ovi logori služe da se u njima izvrši prvo zbrinjavanje izbeglica i da se preduzme organizovanje dalje povlačenje do stalnih logora u dubini pozadine zemlje. Logori treba da budu podeljeni u izvestan broj kvartova, prema vrsti vozila, kako bi se olakšalo obrazovanje homogenih kolona za dalju

evakuaciju. Po potrebi, radi brže evakuacije, može se pristupiti i rekviziciji vozila.

Za upravljanje izbegličkom službom potrebno je za svaki logor formirati poseban štab od sledećih odeljenja: personalnog, javnog poretka, operativnog, pozadinskog i sanitetskog.

Već sam sastav logorskih štabova pokazuje svu težinu i složenost ove službe. S druge strane, iskustva prošlog rata isviše jasno govore da se i ovaj problem mora ubuduće blagovremeno i planski rešavati, jer može ozbiljno ugrožiti pravilan tok vojnih operacija.

M. P.

Potpukovnik Č. V. Mateni: UPOTREBA HELIKOPTERA U ARMIJI SAD

Naglo usavršavanje helikoptera i njegovo sve masovnije uvođenje u sastav jedinica **Armije SAD** daju mogućnost novim koncepcijama u izvođenju suvozemnih operacija. Univerzalno vozilo iz Drugog svetskog rata »džip« dobilo je u helikopteru svog partnera u vazduhu. Ono će se bez sumnje odraziti na mnoge taktičke radnje, a u prvom redu na izvidanje, prelaz preko reka, kretanje po planinskom zemljištu, snabdevanje, evakuaciju ranjenika itd. Sve te probleme tretira američki potpukovnik Mateni u svom članku pod gornjim naslovom.¹⁾

Nalazimo se u veku motorizacije, kaže pisac, koja je u armiji obuhvatila i sva sredstva vazdušnog transporta. Od naročitog su značaja ona vazдушna sredstva koja ne zahtevaju nikakvo uređenje aerodroma, već mogu uzletati i sletati na svakom zemljištu. Savremena armija mora i dalje ići za tim da stvara dobro obučene, istrajne i prekaljene borce, ali, sa druge strane, ona treba i od moderne tehnike da izvuče sve moguće prednosti. Vojske su se od vajkada interesovale za povećanje svoje pokretljivosti kao i olakšanjem i upotpunjavanjem službe snabdevanja. U helikopteru nađeno je sredstvo koje je tri do četiri puta brže od svakog vozila na zemlji, njemu nisu potrebni ni putevi, ni aerodromi, a savlađuje sve prepreke: neprohodne planinske

grebene, velike snegove i namete, reke, baruštine i dr., tako da će uskoro veliki deo transporta na frontu preuzeti na sebe. Ali ono što helikopter čini naročito praktičnim, to je što se on može primeniti ne samo u okviru korpusa i divizije, već i u sitnim taktičkim jedinicama, kao i to, što je mnogo manje osetljiv na nevremeno nego običan avion.

Sl. 1. — **Helikopter H-21 »omnifibijus«** koji može da se spušta na veliki sneg, led, vodu ili zemlju bez ikakvih promena na stajnom trupu.

Sl. 2 — **Helikopter H-19** koji može da primi 10 boraca i da bude upotrebljen u najraznovrsnijim borbenim situacijama. Slika prikazuje vojnike koji stupaju u borbu odmah po izlasku iz aparata.

Helikopteri se mogu upotrebljavati i noću pri čemu se ne mora imati osvetljen teren za spuštanje što je vrlo važno u pogledu postizanja iznenađenja.

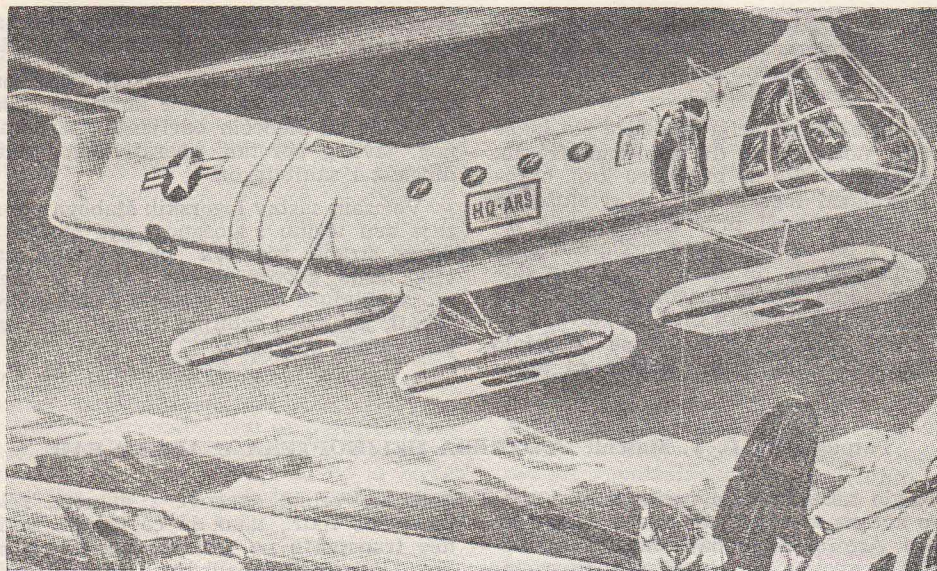
Veći helikopteri mogu da prenose i artiljerijska oruđa, i to direktno na izabrani vatreni položaj kao što pokazuje sl. 3 i 4.

Sl. 3 — **Helikopter XH-16** sa kojim se još vrše opiti, prenosi haubicu 155 mm na vatreni položaj.

Sl. 4 — **Helikopter XH-16** istovara na frontu ratni materijal, a utovara ranjenike.

Pri prelazima preko reka, helikopteri mogu da olakšaju podizanje mostova time što i najteže delove donose neposredno do mesta podizanja mosta. Na taj način, snage određene za prelaz reka, neće biti zavisne od komunikacija za dotur mostovskog materijala.

¹⁾ Lieutenant Colonel Charles W. Mateny: New »Flying Vehicle« Transport in our Army, Military Review, novembar, 1951, S.A.D.

Sl. 1

Sl. 2

Do 1930 godine veličina manevara odmeravana je prema prosečnom dnevnom maršu pešadije ili konjice. Sa uvođenjem

motorizacije za osnovu se uzimaju odstojanja koja mogu motorizovane snage da pređu za jedan dan, a sa uvođenjem vaz-

dužnih transportnih sredstava, uskoro će trebati da se za osnovu uzimaju njihove mogućnosti. Tako, naprimer, dok se za jedan dnevni marš motorizovanih snaga uzima 150 milja (241 km) ili 15 milja (24 km) na čas, dotle će sa helikopterima imati da se računa po 600 milja (905 km) na dan ili 60 milja (90 km) na čas.

Novo operativne koncepcije. — Upotrebom helikoptera za hitno prebacivanje trupa komandovanje će biti u mogućnosti da vrši »vertikalne obuhvate« ključnih delova položaja i da time postigne iznenađenje i ubrzava uspeh. Isto tako, lako je predstaviti kakve sve koristi mogu pružiti helikopteri za vreme gonjenja neprijatelja ili njegovog zaustavljanja posle uspešnog proboja, kao i za vreme svih ostalih manevara na bojnomo polju.

U pogledu pozadinske službe treba istaći da će helikopteri smanjiti broj sanitetskih organa i ustanova u zoni bližoj frontu time što će ranjenike uzimati direktno sa bojnomo polja i nositi ih u dublju pozadinu. Ovo će biti od velike koristi, naročito zimi, kada bi po jakim hladnoćama nastupilo smrzavanje ranjenika ako bi se transportovali vozilima.

Prebacivanje većih jedinica na planinskom zemljištu pomoću helikoptera učinice čitavu revoluciju u planinskom ratovanju koje poznaje samo spore pokrete malih snaga po vrletnom i besputnom terenu. Služba snabdevanja počivala je dosada većinom »na leđima« ili na sankama i toboganima, ili na tovarnoj stoci. Spuštanje potreba padobranima na planinskom terenu ima dosta nezgoda: teško se pronalaze bačene potrebe, a često je potrebno i mnogo vremena da se do njih dođe, pogotovu ako padne u neku provaliju ili sa suprotne strane grebena. Helikopter, međutim, može neposredno doneti potrebe i do takvih mesta do kojih bi i najizvežbanijem planinaru trebalo više časova napornog kretanja.

Uvođenjem teških transportnih helikoptera svakako će dotur potreba i na ravnom zemljištu biti brži i jevtiniji nego dosada. Za vreme Drugog svetskog rata bio je ozbiljan problem snabdevanje isturenih delova. Sa helikopterom se taj problem automatski rešava. Na isti način, kao što rekossmo za sanitetske ustanove, i sve ostale ustanove biće brojno smanjene, jer će se potrebe moći helikopterima neposredno doturati iz dublje pozadine čime će se uštedeti i u ljudstvu. Najzad, sve će ovo dobrim delom

rasteretiti i komunikacije na zemlji u zoni frontovske, armiske i trupne pozadine.

Transportne mogućnosti helikoptera. Letimično upoređenje sa vozilima na zemlji pokazuje, da 105 helikoptera (nosivosti 3.500 funti — oko 1.700 kg — sa brzinom leta od 160 km/č) mogu da prenesu 2.500 tona potreba na ostojanje od 60 milja (80 km) za svega 24 časa, što odgovara potrebama jedne američke divizije za 5 dana.

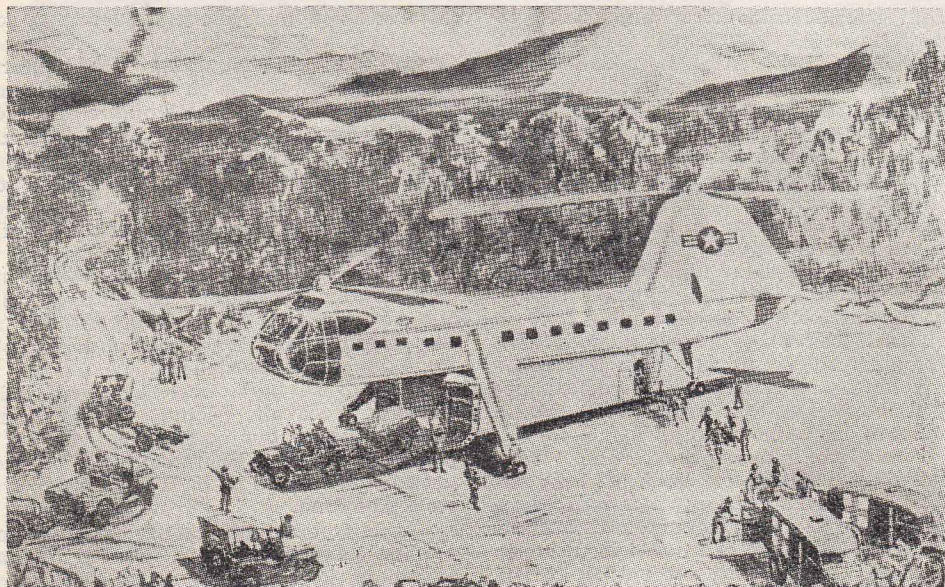
Međutim, 105 kamiona od 2,5 tone na isto ostojanje (koje bi po putu iznosilo oko 80 milja ili 130 km) prevezli bi za isto vreme svega 1.000 tona (dakle, potrebe samo za dva dana).

Ukoliko se bude nosivost novih helikoptera uvećavala, čemu se apsolutno ide, utoliko će ovaj odnos sve više ići u prilog helikoptera. Zasada, može se reći, postoji odnos 1:3, tj. na 1 helikopter treba 3 kamiona.

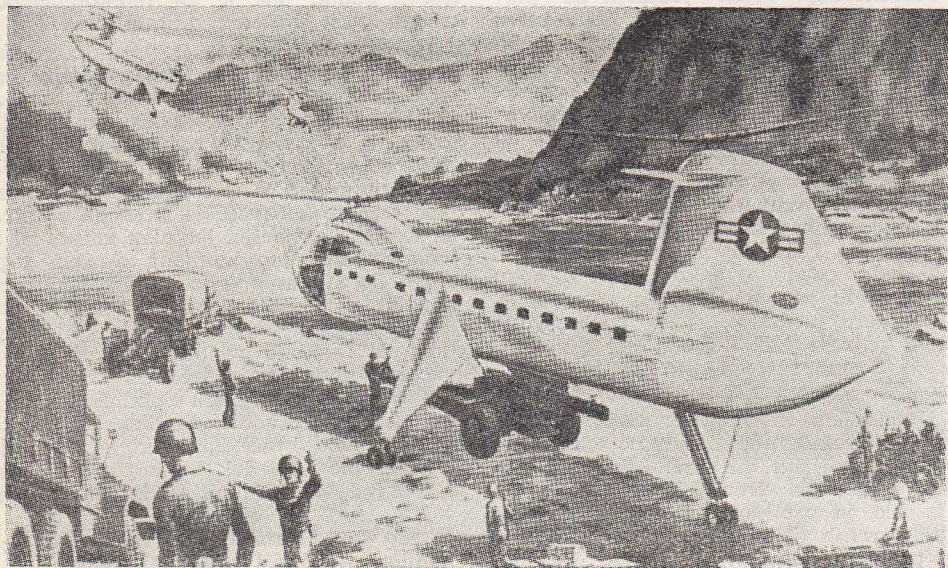
Ovde treba napomenuti i napore koji se čine na usavršavanju »konvertiplana«, tj. aviona koji će moći da se diže i spušta kao helikopter, a da leti skoro kao i običan avion. U industriskom pogledu naporinje se da vozila zahtevaju veliki utrošak guma, dok je za helikopter potrebna veća količina aluminijuma.

U pogledu napada iz vazduha, pisac ističe da je helikopter manje osetljiv nego kamion na zemlji. Kamioni saobraćaju drumom te se lako uočavaju i jedini način da se izbegne napadu iz vazduha jeste da se kreću pored puta ili da skrenu sa puta, ako je to moguće. Helikopteri, pak, teže se uočavaju iz vazduha od strane lovačke avijacije, jer nisu vezani ni za kakav »put« kao kamioni, a, sem toga, mogu da lete rastresito. Pri vazdušnom napadu helikopteri imaju veću mogućnost manevara nego kamioni. Oni mogu brzo da menjaju visinu, a naročito pravac koji mogu najedared da promene za 180 stepeni. U pogledu brzine kretanja, takođe postoji velika razlika, jer se kamion obično kreće brzinom od 25 milja (40 km) na čas, dok helikopteri lete brzinom od 75—130 milja (do 200 km) na čas.

Što se tiče napada sa zemlje, opet je kamion osetljiviji nego helikopter, jer je lakše napasti kamion bilo iz zasede ili miniranjem puta, nego jedan vazduhoplov koji se, ipak, relativno brzo kreće. Sem toga, iskustva iz Koreje pokazuju, da i pojedini direktni pogoci u helikopter nisu bili u stanju da ga obore.

Sl. 3

Sl. 4

Kao što se iz svega rečenog vidi, budućnost helikoptera je vrlo velika i to ne samo zbog njegovih prednosti za upotrebu u sastavu oružanih snaga, već i

zbog široke primene u civilnom saobraćaju, završio je pisac.

Pervić

M. P.

General Žerardo: EVROPSKI I AZISKI RATOVI

General Žerardo u ovom svom član-ku¹⁾ vrši interesantnu analizu pouka do-
bijenih iz savremenih ratova, iz koje do-
nosimo neka važnija zapažanja.

U samom početku svoga članka pisac
konstatuje da je rat u Koreji otstupio
od svih predviđanja koja su postojala o
ratu posle završetka neprijateljstava 1945
godine.

Do poslednjeg časa postojala je težnja
da se govori samo o ratu »pritiska na
dugme« ili o »atomskom ratu«. Bilo je
teško uveriti mnoge avijatičare da bi
američka strategiska avijacija imala u
budućem ratu samo ograničen uticaj na
vođenje i ishod evropskog rata, iako bi
od njegovog ishoda zavisila sudbina ev-
ropskog kontinenta, a vrlo verovatno i
ishod Trećeg svetskog rata.

Prožeti mišlju da će američka strate-
giska avijacija biti odlučujuće oružje,
mnogi su Amerikanci nastojali da upra-
ve sve istraživačke napore Amerike ka
preteranom razvijanju mašina. Ovakvim
preterivanjem u značaju tehnike došlo se
do gornje ideje »rata na dugme«. Neki su
čak mislili da je njegovo ostvarenje vrlo
blisko, pa su za to mišljenje pridobili,
nažalost, i deo javnog mišljenja.

Osim toga, tehničko preimućstvo koje
Amerika ima nad svim ostalim svetskim
silama, pobuđivalo je kod mnogih nadu
da će »rat na dugme« i atomska energija
dozvoliti da nad svojim protivnikom od-
nese brzu i odlučnu pobedu bez velike
muke. Ta iluzija ne treba nikoga da ču-
di, jer su ljudi oduvek tražili da lako i
brzo dobiju rat. Istorija, međutim, poka-
zuje da nisu nikad uspeali u tom pothvatu.

Od izbijanja rata u Koreji sve se vi-
še javljaju i druga isto tako preterana
mišljenja. S jedne strane, veruje se da ni
atomski rat, ni »rat na dugme« ne mogu
rešiti sve probleme savremenog rata. S
druge strane, pogrešno se prikazuju ope-
racije, naročito posle poraza trupa Uje-
dinjenih nacija na reci Jalou. To se u
najvećoj meri ima pripisati vojnim kriti-
čarima koji se i suviše žure pri donoše-
nju zaključaka, ma da još ne raspolažu
dovoljnim podacima, jer je, kao što kaže
pisac, američka komanda zasada ove ope-

racije obavila neizvesnošću da bi prikrila
pojedine greške koje je počinila.

Pred tom nestalnošću duhova i prete-
ranošću nekih zaključaka treba pokušati
da se ponovo stane na zemlju. Setimo se
pametnih reči Foša: »Mašte, mašte, ali ne
zaboravimo da su dva i dva četiri«.

Gde je, dakle, istina? Treba li slušati
tobožnje pouke rata u Koreji ili pouke
Drugog svetskog rata, ili potpuno usvo-
jiti pouke jednog, a zaboraviti pouke
drugog, ili pak, uskladiti pouke jednog
sa poukama drugog i naročito videti da
nisu i jedne i druge izvučene iz sasvim
različitih uslova, koji se, besumnje, neće
nikad tačno ponoviti? Jer, više nego ikad,
u modernim ratovima, operacije mogu
uspeti samo ako su i naoružanje i takti-
ka prilagođeni geografskim uslovima ra-
tišta i protivniku koga treba pobediti.

Ma kako bila delikatna ova prouča-
vanja i predviđanja, ona su nužna, jer
od njihove tačnosti zavisi vrednost i efi-
kasnost budućeg naoružanja i taktičkih
postupaka, a od ovih ishod prvih bitaka,
koje sutra mogu da postanu odlučujuće,
bar za nas Evropljane, kaže pisac. Ali, da
bi se upustili u predviđanja, koja su u-
vek teška i opasna, mora se poći od po-
slednjeg rata ili još bolje, ratova; njih
analizirati i dati sintezu prošlosti u zavi-
snosti od sadanjih ili očekujućih tehnič-
kih novina, neprestano vodeći računa o
moralu ljudi i uslovima vremena i me-
sta gde će se borbe odvijati. To ćemo mi
pokušati da učinimo u ovom članku.

Rat 1945 godine. Dva dosta različita
tipa borbi odvijala su se na kraju posled-
njeg rata: jedan na Zapadnom, a drugi
na Istočnom frontu. Materijalna sred-
stva i način njihove upotrebe bili su te-
sno prilagođeni fizičkim i ekonomsko-ge-
ografskim uslovima ratišta, kao i menta-
litetu boraca.

Na Zapadnom frontu triumfovao je
materijal čija je upotreba bila gotovo
svuda opravdana obiljem transportnih mo-
gućnosti i potpunim gospodarenjem u va-
zduhu, što je onemogućilo Nemce da uz-
remiravaju pozadinu savezničkih armija.
Saveznici su napredovali i pobedili Ne-
mačku vojsku pod zaštitom nenađmašnog
vazduhoplovstva koje je brojalo oko
30.000 aviona. Zahvaljujući organizaciji i
bogatstvu materijala čime je tada bio za-
divljen i iznenađen ceo oslobođeni svet,
Saveznici su pobedili po ceni neverovatno

¹⁾ Général Gérardot: Les Guerres euro-
péennes et les Guerres asiatiques, Revue de
Défense Nationale, juni 1951, Pariz.

malih gubitaka. Jer, ne treba zaboraviti da su u svim operacijama u Evropi i na Pacifiku, Amerikanci naneli svojim protivnicima prosečno osam puta veće gubitke (ne računajući zarobljene) nego što su sami pretrpeli. Na taj način, oni su bili jedina zaraćena strana, kojoj se rat odmah isplatio. Nečuveno blagostanje i znatan razvoj proizvodnje bili su, osim toga, za njih rezultati ovog rata u inače veoma osiromašenom svetu.

Na Istočnom frontu taktika je, uzev u celini, bila potpuno druga. Ako su u početku neprijateljstava ruski porazi imali mnogo zajedničkih tačaka sa francuskim ili poljskim porazima, sve se više ispoljavao značaj čoveka ukoliko su operacije zalazile dublje u unutrašnjost evroazijskih prostora. To je kod Rusa dolazilo zbog nedostatka materijala i slabosti industrije što se docnije, bar delimično, smanjilo zahvaljujući američkoj pomoći. Kod Nemačaca se takođe osećao nedostatak materijala što je bilo prouzrokovano uglavnom udaljenošću od baza. Pored toga, kod obe strane uzrok je bio i u teškoćama nastalim usled ne dovoljnosti transportnih sredstava. Ekonomski i geografski uslovi Rusije doveli su, dakle, do naročite vrste rata, u kome je ruska pobeda bila, uglavnom, omogućena samo heroizmom boraca i prezirom istočnjačkih šefova prema životima ljudi. Jer, ne treba zaboraviti da je ovaj rat stajao Ruse 20 miliona mrtvih, od kojih više od 7 miliona vojnika, dok su nemački gubici bili dva ili tri puta manji. Pred tom herojskom žrtvom ostajemo puni divljenja, diveći se više narodu koji je stoički znao podneti ove gubitke da bi spasao svoju zemlju, nego »genijalnom strategu« i njegovim generalima, koji bi se pre mogli nazvati »kasapima«. Ali, zahvaljujući ovim žrtvama, pobeda je bila konačno odnesena: Rusi su se mogli pomaći napred do Elbe...

Tako je, uslov za pobedu bio na jednoj strani materijal, a na drugoj ljudske žrtve. U svakom slučaju, može se opravdano verovati da bi bilo potpuno nemoguće postupati sa evropskim trupama onako kako su Rusi postupali sa svojimima.

Vazdušni rat 1945 godine. — Izgleda da više niko i ne misli da će bombardovanje, pa čak i atomsko, biti dovoljno da osigura munjevitu pobedu. Pa i ipak, neće biti od štete potsetiti šta su bombardovanja i bez atomske bombe dala za vreme poslednjeg rata. Zaista, nije ovde reč o tome da se ponovo otvara neka uzaludna diskusija. Ali, ako se može do u nedogled disku-

tovat da li je strategiska avijacija imala odlučujuću ulogu na ishod rata ili nije, sigurno je da joj se mora priznati bar onaj broj izvanredno važnih rezultata koji su bitno uticali na tok ratnih događaja. Ti rezultati su, uglavnom, ovi:

1. — Vazdušna bitka za Nemačku koja je bila posledica savezničkih ekspedicija na njene velike gradove, omogućila je savezničkoj avijaciji da gotovo potpuno uništi nemačko vazduhoplovstvo. A bez toga uništenja bilo bi nemoguće iskrcavanje u Normandiji. Osim toga, ona je rasteretila u vazduhu Ruski front i za vreme bitke kod Staljingrada omogućila Rusima da zadobiju nadmoćnost u vazduhu čime je bio olakšan i poraz Paulusa kod Staljingrada.

2. — Uništenje tvornica sintetičkog benzina omelo je, a zatim i ukočilo pravilnu upotrebu najvećeg dela nemačkih tenkova i aviona, naročito na Istočnom frontu.

3. — Opšti napad na nemački saobraćaj, ma da je otpočeo dosta kasno, paralisao je počev od februara 1945 godine gotovo ceo ekonomski život Nemačke.

4. — Po mišljenju Špera, nemačkog ministra za naoružanje, pad proizvodnje, kao posledica bombardovanja, kretao se od 30 do 40%, a negde čak i do 50%.

5. — Najzad, znatan deo radne snage i proizvodnje morao je ići na neophodne opravke onih objekata koji su oštećeni ili porušeni bombardovanjem, itd.

Svi ovi rezultati nastupali su neposredno posle bombardovanja ili docnije. Pa i ipak, strategiska avijacija je bila daleko od toga da ispuni sve nade koje su mnogi polagali u nju, naročito u pogledu zadavanja straha neprijateljskom stanovništvu kod koga se očekivao brzi pad morala i ubrzani završetak rata.

Sada, za vreme mira, atomska bomba znatno pojačava kod naroda strah kako od rata uopšte, tako i od moćne strategijske avijacije. Ali, što se tiče njenih rezultata, koje će ona moći postići u budućem ratu, vrlo je verovatno da će to jako zavisiti od snage unutrašnjeg otpora zemlje. U svakom slučaju, naročito bi bilo opasno verovati da će atomska bombardovanja moći dovesti Rusiju do brze kapitulacije već prvih dana rata.

Rat u Koreji. — Ako je sada i moguće govoriti o prvoj fazi ovog rata, dosta je to teško učiniti o drugoj koja je počela kineskom protivofanzivom i povlačenjem snaga Ujedinjenih naroda iz Severne Koreje. Istina je, da se koprena kojom su

Amerikanci prikrivali ovu fazu rata, počinje da diže, ali još mnoge stvari ostaju nejasne. U svakom slučaju, može se pouzdano reći da je potrebno da se naoružanje i ostala borbena sredstva prilagode ratištu na kome se vojska bori, mentalitetu ljudi koji sačinjavaju tu vojsku i ekonomskim mogućnostima zemlje.

Sem toga, zasada se može konstatovati još i sledeće:

1. — Amerikanci su bili prinuđeni da brzo dejstvuju na ratištu koje nije odgovaralo niti bilo pripremljeno za upotrebu njihove motorizacije, što je prouzrokovalo veliki broj teškoća.

2. — Avijacija je postojala samo na strani Amerikanaca i to je bila njihova sreća. Inače su američke snage mogle doći, usled neprijateljskog napada iz vazduha u bezizlazan položaj novog Denkerka.

3. — Američka sredstva bila su, naročito u početku sukoba, slaba i oskudna pri upoređenju sa onima iz poslednjeg rata; većina tenkova bila je zastarela; avioni i piloti bili su više naviknuti na vazdušne borbe nego za podršku trupa na zemlji, te je trebalo da protেকে izvesno vreme dok su se prilagodili novom načinu dejstva; gustina aviona i broj vazdušnih zadataka još i danas daleko zaostaju od gustine i broja u prošlom ratu.

4. — Severnokorejci i Kinezi za svoje uspehe bili su angažovali velike mase ljudi i postigli su ih po cenu izvanredno visokih gubitaka.

Tako su još jedanput, dejstvom svoje avijacije na neprijateljsku pozadinu u najkritičnijim časovima odbrane Fusanskog mostobrana, Amerikanci osujetili sve ofanzivne napore vojske, koja je bila prožeta izvanrednim moralom i samopregrom. Međutim, pomažući iskrcavanje kod Inčona, ta ista avijacija omogućila je američkim kopnenim snagama da unište neprijatelja.

Tako je u prvom delu rata u Koreji triumfovao manevr kome smo se naučili na kraju poslednjeg rata. Sem toga, još jedanput je dokazano da vazduhoplovstvo može više doprineti kopnenim snagama svojom akcijom na neprijateljsku pozadinu, nego neposrednim dejstvom po samoj vatrenoj liniji, ma da se ne smeju ni ova dejstva zanemariti.

Zaključci. — Iz svega izloženog vidi se da narodi ne mogu stvarati proizvodno svoju vojsku, već da o tome odlučuju mnogobrojni faktori, a u prvom redu ekonomska situacija i moralno i socijalno

stanje zemlje. Isti faktori opredeljuju i taktiku koju vojska ima da usvoji.

Za stvaranje evropskih armija pisac ističe dva osnovna zahteva: prvi, što jače vazduhoplovstvo, i drugi, nadmoćnije naoružanje od neprijatelja. Evropske vojske moraju, dakle, da budu kopnene vojske snažno naoružane i podržane moćnim vazduhoplovstvom.

Industrija atlantskih država može lako stvarati i održavati takvu vazdušno-kopnenu vojsku, tehnički nadmoćniju od sovjetske vojske. Takva vojska najbolje odgovara moralu i industriskom duhu današnjeg evropskog čoveka. Evropska komunikaciona sredstva učiniće lakim njeno sprovođenje u život. Ali i tu se treba čuvati preterivanja. Gipkost mora biti po svaku cenu sačuvana, jer naše gospodarene u vazduhu neće biti nikad potpuno osigurano, naročito u početku, te nije isključeno da u nekim momentima neće biti nužni izvesni otpustni ili rokadni manevri.

Poslednji događaji u Koreji, daleko su od toga da protivreče ovim tvrdnjama, jer u Koreji nisu bile razbijene velike američke jedinice, iako su rdavo prilagođene ratištu, već južnokorejske trupe, koje su bile lako naoružane i sumnjivog morala.

Osnova naše pobede u eventualnom ratu, kaže pisac, počiva, pre svega, u vazduhoplovstvu, koje je kvalitativno i kvantitativno moćnije od vazduhoplovstva naših neprijatelja. To vazduhoplovstvo moraće prvo da uništi neprijateljsko i postigne slobodu akcije u vazduhu, kao i da zaštiti svoju pozadinu. Dalji njegov zadatak biće da napada neprijateljsku pozadinu, da uništava neprijateljske motorizovane i mehanizovane snage, koje će se tako nalaziti. Sa druge strane, treba imati u vidu da niko nikada nije tvrdio da je sama avijacija u stanju da zaustavi neprijateljske kopnene snage. Zato naše kopnene snage moraju biti spremne i za efikasan otpor.

Na kraju, mi ne poričemo vrednost pouka iz rata u Koreji, kaže pisac, ali napominjemo da je neophodno potrebno da se vodi računa o specifičnim uslovima, jer se tu radi o sasvim posebnom ratu. Njegove su pouke ograničene i ne treba ih slepo primati. Nedostatak avijacije i tehnike severne strane, i naročite karakteristike ratišta daju tom ratu svakako drukčiji vid no što će biti vid rata koji se sutra može pojaviti u Evropi.

U našem detinjstvu su nam govorili, kaže pisac, da su francuski generali iz 1870 godine bili potučeni, jer su bili naučili da ratuju u Africi i u drugim kolonijama pa su bili u zabludi i nisu više proučavali Napoleonove ratove. Zato, kaže pisac, treba se čuvati onih koji hoće suviše da zaključuju iz aziskih ratova. Neosporno je da aziske ratove treba proučavati, ali sa mnogo kritičkog procenji-

vanja. Koristimo se izvesnim poukama koje nam oni pružaju. Ali ne zaboravimo isto tako ni pouke iz rata 1945 godine. Vodimo računa o važnosti koju još uvek ima čovek u modernom ratu. Nastojmo svim silama da poboljšamo njegov moral, ali vodimo računa i o važnosti mašine koja je daleko od toga da bude smanjena, završio je general Žerardo.

N. N.

H. A. de Virde: POUKE IZ KOREJSKOG RATA

Ma koliko sukob u Koreji bio specifičan i daleko od stvarnosti budućeg rata, ipak su pojedina iskustva značajna i za naše uslove interesantna, te ih izvodno donosimo iz članka pod gornjim naslovom.¹⁾

Odmah po završetku Drugog svetskog rata kapetan Lidel Hart izveo je kao osnovnu pouku povećanje nadmoćnosti motorizovane snage nad ljudskom snagom. Drugim rečima, nacija koja nema dovoljno motomehanizovanih snaga, nema izgleda da bi mogla rat uspešno produžiti ako bude napadnuta od nacije koja je tehnički dobro opremljena. Vrednost velikog broja ljudstva koje ta nacija baca na bojno polje biće umanjena tehničkom inferiornošću. Naučnici, koji se bave vojnom naukom, kaže pisac, ubeđeni su da su prošli dani kada su horde svojim brojem bile u stanju da preplave branjene položaje.

Međutim, leti 1950 godine, izbio je čudan rat u Koreji koji je svojim naročitim početkom i promenama u svom karakteru, kako je izgledalo jedno vreme, pretio da će demantovati proroke i zbuniti stručnjake.

Severnokorejske snage, sastavljene od neobučenihi trupa, opremljenih mešovitim naoružanjem, sa ograničenim mehaničkim transportom, bez vazdušnih i pomorskih snaga, izgledalo je da su sposobne da odbace trupe industrijski najjače države na svetu. Tako je izgledalo početno stanje najkonfuznijeg rata modernih vremena. On je pun zamršenosti i kontradiktornosti u svom dosadašnjem razvoju. Nijedna strana ustvari nije ono što bi trebalo da bude po teoriji. Početni agresor je Severna Koreja. Zatim je Kina postala agresor, a nije izmenila svoje zvanične odnose

sa ostalim državama. Ipak, stvarni protivnik snaga OUN u Koreji nije ni Severna Koreja ni Kina, već Sovjetski Savez. Otpor sovjetskoj agresiji zvanično daje OUN, ali ga stvarno daje samo Amerika.

Plan Severnokorejaca odgovarao je brzom napredovanju na širokom frontu. U području taktike, Severnokorejci su se pokazali obučeni za proboje i opkoljavanja. Vešto su rukovali raznim oružjem, ruskim, japanskim, američkim. Računali su samo na borbu sa Južnokorejcima, te nisu ni razvili mnogo poljsku artiljeriju, već su se, po ugledu na japanske primere, za podršku pešadije više oslanjali na minobacačku vatru. U početku rata bili su njihovi tenkovi (ruski T-34) superiorniji u pogledu vatrene moći od američkih, ma da su bili slabiji u drugim osobinama. Rusi su ih snabdeli i sa malo avijacije. Stoga je jasno da bi bez američkih suvozemnih snaga Južnokorejske trupe bile brzo poražene.

Mnogi su očekivali da će u sukobu u Koreji vazduhoplovstvo odigrati vodeću, ako ne i odlučujuću ulogu. Prema iskustvima iz Drugog svetskog rata, izgledalo je da se veće operacije ne mogu efikasno izvoditi ako je neprijatelj nadmoćniji u vazduhu. Međutim, samo nekoliko nedelja rata u Koreji bilo je dovoljno da pokaže da vazduhoplovstvo nije bilo u stanju da zaustavi napredovanje Severnokorejaca.

Glavni uzrok ovome bio je što Amerikanci nisu imali onu vrstu avijacije u Japanu koja je bila najpotrebnija za rat u Koreji, a to je jurišna avijacija.

Drugi razlog koji je onemogućio američko vazduhoplovstvo da zaustavi nadiranje korejskih i kineskih trupa jeste njihovo primitivno snabdevanje i veština maskiranja.

Pošto njihove trupe nemaju onu veliku organizaciju za snabdevanje kao za-

¹⁾ H. A. de Weerd: »Lessons of the Korean War«, The Yale Review, summer period 1951, U.S.A.

padne armije, to oni i ne pružaju mnogo rentabilnih ciljeva za napad iz vazduha. Sakrivajući se danju pod pamučne ogrtače ili slamne tepihe i krećući se tako uglavnom noću, neprijatelj nije mogao biti zaustavljen prekidom njegovih linija snabdevanja niti se pak mogla tačno proceniti njegova brojna jačina.

Pilot aviona na mlazni pogon, koji leti 500 milja (804 km) na sat, mogao je primetiti samo velike koncentracije ljudi i vozila. U prvim danima rata, kada su se severnokorejske trupe približavale Fusan-skom mostobranu, razdraženost zbog očite nesposobnosti trupa OUN da zaustave neprijateljsko napredovanje, uzela je čudne razmere. Neki su pisci osudili veliku tehničku opremu trupa OUN i odobravali relativno primitivnu opremu kod neprijatelja. Tako isto, velika se važnost polagala na činjenicu da u severnokorejskim bataljonima ima više pešaka strelaca nego u bataljonima OUN. Izgleda da se ti pisci zalažu za armiju koja je sastavljena načelno od pešaka-boraca sa puškama i porcijama, dakle, sa što manje tehnike, što je apsurd. Međutim, pri iskrcavanju kod Inčona prviput se pokretljivost u modernoj armiji sjedinila sa tehničkom opremom. Brzina pokreta postala je faktor koji je uzemirio severnokorejske snage, i to tim više što se armije kineskog tipa mogu napred kretati kao stado, one mogu, blagodareći svojoj brojnosti, i uništiti nta-le jedinice koje opkole, ali su one trome za promenu fronta kada mehanizovane neprijateljske snage zaprete njihovim dubokim bokovima ili pozadini.

Kada su se snage OUN približile r. Jalu, glavni štab Makarturovih snaga nije trebalo da objavljuje pobedu pre vremena. Nastupila je kineska intervencija i snage OUN morale su se povući u Južnu Koreju što je moralo vrlo rđavo uticati na trupe. Makarturova obaveštajna služba nije pravilno cenila kineske namere i snage u novembru. Ovo ukazuje na opasnost dužeg zadržavanja istih oficira u štabu za period duže od 4 godine. Uklanjanjem Makartura olakšano je smenjivanje i ostalog osoblja štaba.

Pre nego što pređemo na izlaganje novog načina dejstva snaga OUN, iznećemo problem izbeglica koji je celog rata mnogo mučio američku vojsku. Prilikom otstupanja od r. Jale, komunikacije snaga

OUN bile su preplavljene milionima izbeglica, među kojima je bilo mnogo informbirovskih simpatizera ili trupa u građanskom odelu. Ovu nepreglednu masu bilo je nemoguće kontrolisati, a ona je snabdevala neprijatelja i najvažnijim obaveštenjima. Pored toga, ove izbeglice izvodile su i gerilske akcije, koje su ometale pokrete trupa i uspostavljanje reda. Pokazalo se da Kinezi upotrebljavaju izbeglice kao što su i nacisti radili, tj. izazivaju zabunu, stvaraju paniku i ometaju pokrete po drumovima u pozadini neprijatelja.

Dolaskom Ridžveja na čelo snaga OUN u Koreji situacija se izmenila. Primenjena je »strategija trošenja«. Pisac kaže da sam broj praktično ne odlučuje u ratu. Nema više neograničenog ljudskog rezervoara, pa čak ni u Kini. Dovođenje većeg broja kineskih trupa na korejsko ratište samo će povećati i dosadašnji veliki broj njihovih gubitaka. Ovo tvrđenje nalazi se i u razvoju tehnike i najavljenih novih vrsta tajnog naoružanja. Pa, ipak, kategorički zaključak po svim tim stvarima nije realno unapred donositi i buduće pobeđe i poraze bazirati isključivo na premoći tehnike. Ovo stoga što, s jedne strane, postoji mogućnost raznih razvoja konkretne situacije gde pojedini kategorički zaključci u budućoj praksi zataje, a s druge strane, sigurno je da budućnost i dalje pripada tehnic i motorizaciji i sve više će joj pripadati samo ako je u rukama ljudstva visokog morala.

Što se tiče efikasnosti i dominacije u vazduhu i efikasnosti upotrebe jurišne avijacije za podršku trupa, iskustvo pokazuje da je to vrlo važan faktor za dobijanje pobeđe, ali nije još uvek i presudan. On može biti presudan pri ostalim približno jednakim uslovima, ili u većini situacija, ali ne uvek. Jer, i jurišna avijacija može da ispolji presudan uticaj na izvođenje operacija samo pod uslovom ako se upotrebi u velikoj masi kao što to iskustvo u Koreji pokazuje. Sem toga, efekti će zavisiti od doba dana, stanja vremena i drugih uslova. Stoga je pisac mišljenja, ma koliko perspektive razvoja tehnike bile velike, da je čovek i njegov moral u čijoj službi tehnika stoji, bio i ostaje najvažniji element rata.

B. P.

prof. Božidar Popović

Pukovnik Ihsan Kurtoglu: RATNO ISKUSTVO I NOVO ORUŽJE

Turski pukovnik Kurtoglu u ovom članku¹⁾ govori o svojim ličnim zapažanjima i iskustvima u ratu u Koreji, te ga zbog interesantnosti prikazujemo:

Mašinska puška koju upotrebljavaju Severnokorejci odlikuje se lakim rukovanjem i dobrim hlađenjem za vreme dejstva. Okrugli okvir sadrži 70 metaka. Uopšte uzet, kaže pisac, još je jednom potvrđeno u Koreji da su mašinske puške i mašinski pištolji vrlo cenjeno oružje. Naprimer, jedan naš podoficir ubio je u jednom sukobu mašinskom puškom 40 neprijateljskih vojnika.

Prilikom napada neprijatelja na jednu našu susednu jedinicu, naša patrola je bočnom vatrom iz mašinskih pušaka nanela neprijatelju velike gubitke i naterala ga na povlačenje.

Bacač je ostao i dalje kao vrlo korisno oružje u bliskim borbama. Primećeno je da neprijatelj pridaje ovom oružju vrlo veliku važnost i koristi ga u svakoj prilici. Neprijateljske zasede i manje grupice koje se ubacuju u naše borbene redove nose i koriste bacače malog kalibra. Isto tako primećeno je da se gađanje lakim bacačima vrši i sa drveća.

Bazuke postižu dobre rezultate. Usled strašne detonacije neprijatelj postaje ošamućen.

Bombe daju u bliskim borbama odlične rezultate. Prilikom pokreta i dejstva protiv neprijatelja i njegovih položaja bombe su se upotrebljavale hladnokrvno i mirno sa bliskih otstojanja, a njihovo dejstvo pokazalo je veliki efekat.

Kad je neprijatelj bacao bombe, mnoge od njih nisu odmah eksplodirale, te su naši vojnici uspevali da iste bace natrag pre nego što su eksplodirale.

Noćne operacije takođe su potvrdile svoju vrednost. Neprijatelj ima slabo vazduhoplovstvo i vrši sve svoje pokrete noću. On se često lukavo provlači noću i prodire u pozadinu naših redova. Pošto neprijateljski vojnici odlično poznaju teren, a naviknuti su na klimu, oni postavljaju zasede i vrše vrlo česte iznenadne napade. Ali se ista taktika primenjuje i protiv njih. Jednom prilikom bili su našim napadom toliko iznenađeni da su u bežanju ostavili i svoje topove i mitraljeze koji su već bili postavljeni na vatreanom položaju.

Noću je naročito teško odrediti mesto neprijatelja koji se sakrio u gustom šipražju. Ako noću gađa, može se prema plamenu oružja odrediti pravac.

Pri pokretu noću motorna vozila moraju u opasnim zonama gasiti svoja osvetljenja i nastojati da što brže pređu tu zonu. Na ovakva vozila se gađa svetlećim mecima. Pojedino vozilo sme se kretati noću samo ako ima dobro naoružanu pratnju.

Maskiranje se vrlo vešto i revnosno primenjuje. Često ni najiskusniji piloti i izviđači nisu mogli ni pri niskim preletanjima da otkriju neprijatelja sve do početka njegovog napada. Maskiranje je olakšano pokrivenošću i ispresecanošću terena.

Neprijatelj obično napada iznenada, a dejstvuje i sa drveća, te zato treba pregledati i osmatrati da li se neprijateljski vojnici nalaze na drveću.

Borba nožem daje izvanredne rezultate. Karabinom su, ma da izgleda da zaostaje za puškom u borbi prsa u prsa, naši borci postizali vrlo dobre rezultate. Dovoljno je bilo imati samo nož na pušci i uspeh je bio obezbeđen, jer se neprijatelj najviše plaši bajoneta. Mnoge naše opkoljene jedinice spasle su se probijanjem obruča samo borbom na bajonet.

Prema ovim iskustvima, borba prsa u prsa je jedan od osnovnih elemenata obuke u bliskoj borbi.

Postupak sa municijom mora biti krajnje smišljen i ekonomičan. Vatru treba otvarati samo onda kada postoji uverenje u pogodak, pri čemu paziti da se ne oстане bez municije.

Kada se na bliskom otstojanju ostane bez municije, najbolji postupak je nož na pušku i juriš.

Obmanjivanje je česta pojava u ratu u Koreji. Zato, ni kad neprijatelj digne oružje u vis vičući da se predaje, ne treba mu verovati, već treba i tada biti oprezan. Bilo je slučajeva da su neprijateljske grupe prilazile ovako i odmah zatim otpočinjale napad na naše jedinice. Isto tako, česti su slučajevi oblačenja protivničkog odela i stvaranja nereda i zabune u pozadini.

Jedna neprijateljska jedinica obukla je južnokorejske uniforme i prišla jednoj holandskoj jedinici, pa su kao južnokorejski vojnici izjavili holandskom oficiru da nemaju municije i žalili se zbog toga, i tražili da im se dodeli municija. Holand-

¹⁾ »Pivade Dergizi« (Pešadiski glasnik) za mart 1951, Ankara.

ski komandant im je bez proveravanja dao municiju i ostale potrebe, a oni su, iskoristivši zgodnu priliku, ubili holandskog komandanta i uništili celu holandsku jedinicu.

Zato, u ovakvim slučajevima treba postupiti na sledeći način:

Kad naiđu nepoznati vojnici, a naročito kakva grupa vojnika, treba biti oprezan celo vreme, dok se tačno ne utvrdi njihov identitet, utoliko pre ako oni sami ne mogu dokazati svoj identitet i ako ne znaju parole za raspoznavanje. U svakom slučaju, preporučljivo je starešinama ukloniti oznake čina, da ne bi pojedini oficiri bili odmah kao meta uočeni od strane neprijateljskih vojnika.

Masovne napade neprijatelj izvodi uz zurle, bubnjeve i urlikanje da bi podigao moral svojih vojnika i pokolebao protivnika.

U ovakvim slučajevima treba hladnokrvno otvoriti vatru, a kada se neprijatelj približi, preći na juriš i voditi borbu prsa u prsa.

U slučaju **opkoljavanja** ne treba gubiti prisutstvo duha i pokolebati moral jedinice. U ovakvom slučaju situacija se mora pažljivo ispitati i tražiti način da

se izade iz obruča. Preporučljivo je da se pošalje nekoliko odabranih vojnika da se probiju iz obruča i uspostave vezu sa najbližim jedinicama. Jedinica, koja primi vest o opkoljavanju druge jedinice, mora spolja da probija neprijateljski obruč i da iz njega spasava opkoljenu jedinicu. U isto vreme treba i opkoljena jedinica da napada iz obruča u istom pravcu čime će se povećati izgled na uspeh.

Tenkovi su se pokazali kao najbolje sredstvo za probijanje iz obruča. Oni vrše spasavanje opkoljenih snaga brzim razbijanjem obruča.

Određeni borci za opkoljavanja jedinice koji se upućuju za uspostavljanje veze moraju biti veoma vešti i hrabri, te da bi se probili kroz neprijateljske zasede i dostavili obaveštenje najbližoj jedinici. U tom cilju nikad ne treba uputiti jednog borca, već više njih i oni treba da budu dobro naoružani.

Gađanje i pogoci pokazuju da neprijatelj ima slabe strelce. Najviše ranjavanja kod naših vojnika bilo je u noge, butine i u ruke. Smatra se da se ovo ranjavanje može pripisati ležećem stavu i greškama naših vojnika na položaju.

N. N.

126

Мајор Цон В. Бернс: ИНЖИЊЕРИЈА ОКЛОПНИХ ДИВИЗИЈА

Важност инжињерског обезбеђења тенковских и механизованих јединица, како на маршу, тако и у борби, захтева страну студију формациског састава и тактичке употребе инжињерије у саставу ових јединица. Ова потреба је јасна када се имају у виду брзина којом дејствују тенковске и механизоване јединице и непредвиђене тешкоће у савлађивању масовног рушења и запречавања које предузима бранилац у тежњи да заустави надирање нападача, или бар да га примора на освајање сваке стопе земље, а тиме и онемогући пуни замах тенковских и механизованих јединица.

Број возила оклопних дивизија, нарочито оних на гусеницама, повећао се у току Другог светског рата више него три пута. Возила су постала тешка, али, с друге стране, имају већу способност за кретање и по слабијим путевима. То показује

да су данас највеће препреке за напредовање оклопних дивизија реке, порушени мостови, минска поља и разна рушења на путевима.

У чланку под горњим насловом¹⁾, амерички мајор Бернс врши анализу инжињерских јединица у саставу тенковских и механизованих формација Армије САД. Из те анализе виде се ново наоружање и остала техничка опрема ових јединица, као и корисна запажања у погледу њихове употребе. Писац каже да је садашњи инжињериjsки батаљон оклопне дивизије Америчке армије, по новој формацији, савремен и веома јак како по бројном стању, тако и по наоружању, а нарочито у тешкој инжињерској опреми. Организован је према стеченом искуству и предвиђеним задацима, и има следећи састав: команду батаљона, помоћну чету, понтонирско-мостовску чету, четири пионирске чете и батаљонско превјалиште.

Пионирске чете су формациски све једнаке и свака је опремљена и наоружана да може да изврши инжињерско обезбе-

¹⁾ Engineers and the Armored division, by Major John W. Barnes, The Military Engineer, May—June, 1951, U.S.A.

ђење здруженог одреда. Понтонирско-мостовска чета у свом саставу транспортује и одржава формациску опрему мостовског материјала. Помоћна чета, као орган команде батаљона, има специјалне и тешке машине које се по потреби придају пионирским четима или водовима само за извршење конкретних задатака.

Што се тиче укупног бројног стања, писац истиче да тенковски инжењерски батаљон има 48 официра, и 1.046 војника, док пешадски батаљон има 42 официра и 929 војника.

Најмања јединица, способна да извршава инжењерске задатке за рачун тенковских јединица, јесте **тенковски инжењерски вод**. Он има три одељења и команду вода. Свако одељење има формациске групе инжењерског ручног алата (дрводељски, минерски и шанчани) који се транспортује у оклопљеном аутомобилу, чији оклоп штити од лаког ватреног наоружања. Команда вода, поред посебног формациског наоружања одељења, има и један аутомобил од $\frac{1}{4}$ т са приколицом, два камиона од по 2,5 т (подешена за брзи истовар) од којих је један са приколицом за обичан терет, а један са ступцима за превоз грађе, и један оклопни аутомобил за потребе команде вода, којим се превозе дрводељски, минерски и шанчани алат, прибор за трасирање, ланчане тестере и бензин са моторним уљем.

Пионирска чета састоји се из три вода и команде чете. Као што батаљон у својој помоћној чети има извесну опрему, нарочито тешке и специјалне машине, тако и чета за потпомагање водова, поред формациске опреме, има још: седам камиона од по 2,5 т, један моторизовани компресор, један D-7 angldozer (за рашчишћавање путева) са вучним трактором од 6 и приколицом од 20 т. За административне потребе и снабдевање има један лаки камион, два аутомобила за наоружање, један оклопни аутомобил за командира чете са којим врши обилазак и контролу делова чете и један камион од 2,5 т за кухињу. У друге важније делове опреме спадају још: три чамца за извиђање река носивости два човека, и прибор за трасирање минских поља, израду натписа, испитивање река и заваривање.

Мостовска чета има команду чете и два вода. Сваки вод има по три одељења од којих је једно са пловним материјалом, а остала два са материјалом за пионирске мостове. У последње време, команди чете, поред наоружања водова, придато је још

две дизалице, два D-7 angldozera, један моторизовани компресор, један камион од 2,5 т и неколико возила за административне потребе и снабдевање. **Понтонирски водови** располажу следећом опремом: једним камионом од $\frac{1}{4}$ т, једним камионом за оружје, 18 камиона за мостовски материјал, два камиона за облице и тесану грађу, 8 ванбродских мотора и три камиона од по 2,5 т. Сваки камион од 2,5 т вуче приколицу, а на њима је смештено по седам журишних чамца. 18 камиона за мостовски материјал транспортује 90 м челичног понтонског моста, а два камиона са ступцима за превоз по 50 т обле грађе.

Свако одељење са материјалом за пионирски мост транспортује и одржава 22,00 м готовог пионирског моста и 100 т облица. Сваки мостовски камион пионирског одељења превози целокупан материјал потребан за мост распона 7,00 м. Понтонирско одељење вода превози остали део опреме моста, који формациски подиже понтонирски вод. Овде долазе свих 24 понтона, 46 м понтонског распона моста, журишни чамци, ванбродски мотори, један већи чамцац за алат и прибор и неколико различитих прибора.

Најдужи распон, који се може израдити са целокупним материјалом у сваком пионирском одељењу, без употребе облица или неког другог материјала, износи 10,50 м нормалне носивости 40 т, а може да издржи и 57 т. Ако се употребе облице, које се транспортују, максимални распон за пионирско одељење износи 22,00 м. Овај рачун заснива се на тенковима и возилима до 50 т, а за лакша возила распон моста може да буде и већи. Понтонирски водови рачунају се као водови са тешком опремом и машинама, па поред изнетог у саставу формациских одељења, у саставу команде вода има још један камион од $\frac{1}{4}$ т, трактор од 6 т са приколицом од 20 т, један моторизовани компресор, два грејдера за путеве, две дизалице на камионима, D-4 булдожер са приколицом за превоз прибора и један камион за потребе снабдевања.

У погледу тактичке употребе и придавања инжењерских јединица, писац истиче да је тенковски инжењерски вод најмања тактичка јединица, која може да буде употребљена за инжењерско обезбеђење тенковског батаљона. Инжењерска одељења могу се придавати само за формирање појединих специјалних група за извршење неког тренутног задатка. Ако се на правцу дејства тенковског батаљона

predviđa podizanje nekog mosta, inženjerskom vodu se придаје по једно одељење пионирског mosta из састава понтонирског вода. На маршу, обично на челу колоне, треба да буду истурени делови одељења за подизање mostova — најмање 2 камиона са материјалом, а остали део маршује у колони, ближе штабу батаљона како би исти могао, у случају потребе, благовремено упутити напред остале делове mostовског материјала за израду mosta.

Пионирска чета нормално се придаје здруженом тенковском одреду који има задатак да нападне или врши гоњење у циљу искоришћења постигнутог успеха. Ово придавање је потребно пошто здружени тенковски одред оперише на великим отстојањима од главнине тенковске дивизије, па се тактичко-техничка помоћ од стране инжињерског батаљона не би могла благовремено да обезбеди. У одбранбеним ситуацијама, овај разлог отпада, те је и командовање инжињерским јединицама више централизовано.

С обзиром да су инжињерске чете одговорне и за снабдевање водом, то им се, по потреби, придаје на руковање и употребу по једна гарнитура са одговарајућим апаратима и људством.

Према изложеном, писац поред специјалних задатака, као што су: уређење аеродрома и логора, увођење осветљења, снабдевање водом, итд. предвиђа инжињерским јединицама следеће важније задатке: инжињерско обезбеђење форсирања река, чишћење и оправку путева, рашчишћавање и уклањање препрека, извођење одбранбених радова, инжињерско извиђање и снабдевање јединица инжињерским материјалом.

Као што се види, задаци су сложени и многобројни. Свакако да је то био основни разлог за увођење овако великих техничких средстава у инжињерске јединице.

Vukobratović У. В.

127

Pukovnik V. S. Bodner: UTICAJ NOVIH BORBENIH SREDSTAVA NA POZADINSKU SLUŽBU

Ма колико се развијала бorbена средства и усвајали нови борбени поступци, проблеми позадинске службе остају и даље теški, па се са сигурношћу може рећи да постоје и све сложенији. Амерички пуковник Bodner¹⁾ истаје да у будућем рату треба računати и са: dirigovanim zrnima, čiji će doмет biti preko 1.000 milja (1.609 km), atomskim oružjem за strategicку и taktičku upotreбу, džinovskim bombarderima koji će nadzvučnim brzinaма prenositi milione tona на огромне daljine, kao и sa sredstvima за hemiski и biološki rat.

У односу на позадинску службу важно је истаћи да ће ciljevi tih novih sredstava, у prvom redu, бити баš objekti pozadine: baze и razna skladišta, пристаништа, aerodromi transportne avijacije, železničke stanice, pruge и mostovi, industriski и ekonomski centri, viši štabovi итд.

У pogledu budućih operacija, pisac konstatuje две osnovne težnje у cilju izbegavanja gubitaka: prvo, povećanje pokretljivosti и manevarске sposobnosti trupa, и, drugo, stalnu težnju за što većom

rastresitošću kako borbenih poredaka, tako и pozadinskih organa.

Да би dokazao како će се sve то odraziti на pozadinsku službu у budućem ratu, pisac vrši posebnu analizu svake njene grane, па kaže:

Snabdevanje svim životnim и борбеним потребама iznosilo је dnevno на jednog borca у prošlom ratu, на evropskom ratištu, по 66,8 funti (oko 30 kilograma), а на Pacificu по 67,4 funte (oko 31 kg). Ako се uporedи tonaža из Prvog svetskog rata са tonažom из Drugog svetskog rata, onda се види да је на Evropsko ratište у prošlom ratu preneto više, и то: 6 puta životnih namirnica, 58 puta motornih vozila, 43 puta pogonskog goriva и 4 puta municije.

Porast dnevnih životnih и борбених потреба на jednog borca kroz vekove, zaključно са Drugim Svetskim ratom, види се на grafikonu 1.

У pogledu broja artikala koji sačinjavaju životne и борбене potrebe savremene armije, statistika pokazuje да ih је у Drugom svetskom ratu bilo preko jedan milion, što се види на grafikonu 2. Jasno је да će taj broj у budućem ratu бити još veći.

¹⁾ Colonel William S. Bodner: Effects of New Developments in Warfare on Logistics, Military Review, oktobar, 1951.

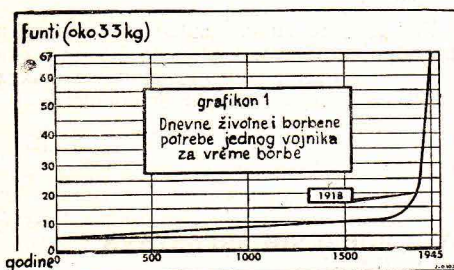
Proizvodnja i nabavke svega što je potrebno oružanim snagama takođe se sve više usložavaju, naročito kada se imaju u vidu nova borbena sredstva. U prošlom ratu za proizvodnju pojedinih delova opreme bilo je potrebno vreme od dva meseca do dve godine. Ovo čini da su moderne armije sve zavisnije od svojih vlastitih baza i linija snabdevanja za razliku od negdašnjih vremena kada su se armije mogle snabdevati sa terena gotovo svim potrebama.

Uskladištavanje ratnog materijala postaje takođe sve veći problem kako u blizini pozadini fronta, tako i u dubljoj. Pi-

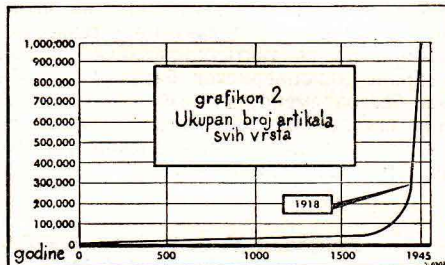
gli bi se mnogi pretovari, smanjilo bi se uskladištavanje u frontovskoj i armiskoj pozadini, itd.

Jasno je da dotur avijacijom zahteva nadmoćnost u vazduhu i ogromnu transportnu avijaciju. Posleratno snabdevanje Berlina pokazalo je svu mogućnost i pogodnost vazdušnog snabdevanja pod uslovom da se ne radi o mnogo velikim otstojanjima. Kao što je poznato, berlinskim »liftom« spuštano je preko 8.000 tona materijala dnevno, a ta tonaža odgovara borbenim potrebama cele jedne armije.

Evakuacija ranjenika biće u buduće teži problem utoliko više što će atomsko

Grafikon 1

Grafikon 2

sac kaže da je posle izvršenog iskrcavanja kod Ancija gotovo svaka nemačka granata padala na neki deo američke ratne opreme. Da su Nemci tada raspolagali atomskom bombom, ova bi operacija sigurno imala drukčiji tok. Međutim, ni sa rastresitošću rasporeda ne može se ići u beskonačnost. Iskustvo prošlog rata je pokazalo da se na 1 kv milju (2,488 km) može postaviti najviše 5.000 tona materijala, a municije svega 500 tona. Ako se imaju u vidu ogromne količine municije koje su potrebne u savremenom ratu, onda je jasno, kolike su prostori neopodne za raspored samo municije, kao i koliko je potrebno transportnih sredstava i radne snage za njeno prevlačenje. Jedno od rešenja bilo bi, kaže pisac, da se sva skladišta postavljaju pod zemlju, ali bi se time problem beskonačno komplikovao, te bi bio na frontu neostvarljiv.

Distribucija potreba trupama predstavlja takođe vrlo veliki problem. U poslednje vreme proučava se mogućnost neposrednog dotura potreba putem avijacije do samih jedinica. Na ovaj način postiglo bi se sledeće: smanjio bi se broj ljudstva u pozadini, dobilo bi se u vremenu, izbe-

je drugo novo oružje jako povećati broj ranjenih. Sem toga, broj ranjenih i ozleđenih biće naročito povećan upotrebom sredstava za vođenje hemiskog i biološkog rata, ali je naročito važno istaći da će nova sredstva trenutno prouzrokovati mnogobrojna ranjavanja, te će se postavljati i problem trenutne pomoći tako velikom broju ranjenih. Zato će transportna avijacija biti od dragocene koristi, jer će samo ona omogućiti brzu evakuaciju i zbrinjavanje tako velikog broja ranjenika.

Transport će se i dalje obavljati pretežno brodovima i železnicom kao najjeftinijim sredstvima. Interesantno je napomenuti da je 50% celokupne američke tonaže u prošlom ratu otpadalo na transport pogonskog goriva. Za budući rat predviđa se još veća potrošnja goriva. Da bi se rešio problem njegovog dotura, treba, po mišljenju pisca, izgraditi brodske cisterne sa većom brzinom kako bi se otežao napad podmornica, ili pak, izgraditi velike podmornice-cisterne. Treće rešenje bilo bi da se usavrše motori tako da se smanji potrošnja goriva. Isto tako, unificiranjem svih vrsta goriva treba upro-

stiti i transport, i uskladištavanje, kao i distribuciju.

Transport na frontu ostaće i dalje na motoru. Izloženost puteva i mostova zahtevaće sve više vozila koja mogu da se kreću i van puteva, danju i noću, i sa što većom brzinom. Pored toga, biće potrebno da ova vozila budu snabdevena izvesnim oklopom za zaštitu kako sofera, tako i materijala koji se transportuje. Ali jedno novo sredstvo koje će imati veliku primenu u budućnosti na bojištu jeste helikopter. Helikopteri koji nose do 10.000 funti (oko 5.000 kg) već su stvarnost, ali nisu isključeni ni oni koji će moći da spuštaju terete i preko 100.000 funti (50.000 kg).

Građevinska delatnost biće takođe znatno veća no u prošlosti. Pre svega, biće veća potreba za putevima, koji će imati da izdrže veće terete; zatim, biće potrebno više i većih aerodroma, više podzemnih prostorija za štabove, bolnice, skladišta, cisterne, radionice, itd.

Najzad, **održavanje, posluživanje, i upravljanje** svim granama pozadinske službe pretstavlja poseban problem. On će zahtevati sve veći broj stručnjaka po svima granama tehnike, kao i formiranje specijalnih pozadinskih jedinica. Pored toga, za uspešno obavljanje tako delikatne i složene službe, biće ubuduće potrebno više i discipline i kontrole. Sem toga, starešine pozadinskih jedinica i ustanova moraju biti sposobne da se snalaze i u čisto borbenim situacijama koje nastupaju pri vazdušnim desantima, napadima infiltriraca, gerilaca, kao i pri iznenadnim neprijateljskim probojima frontova.

S druge strane, vrlo je važno da ovim akcijama u pozadini ne budu ometane pozadinske jedinice i ustanove u izvršenju svojih osnovnih pozadinskih službi, što bi i bio glavni cilj neprijateljskih poduhvata. Iskustva u Koreji već su pokazala da su pozadinske jedinice slabo naoružane, te o svim ovim problemima treba svestrano razmišljati, završava pisac.

M. P.

Perić 128

H. K. Knefel: PRILOG PROBLEMU IZBORA KADROVA¹⁾

Lica sklona psihičkim obolenjima ne mogu da podnesu opterećenja koja se javljaju u ratu, a često puta i u miru, usled čega nepovoljno utiču na okolinu i rđavo deluju na borbeni duh trupe, a ponekada su tvorci i panike. Zato se ovakva lica ne mogu upotrebiti u armiji, kaže pisac, a naročito ne kao podoficiri ili oficiri. Da bi se uštedeli troškovi oko obrazovanja ovakvih lica i da bi se ona što pre eliminisala iz armije, mnoge su armije uvele psihološke metode za izbor kadrova (psihijatrisku selekciju). Ukoliko ovo nije moguće sprovesti za sve ljudstvo u armiji, potrebno je da se vrši bar pri izboru oficira i podoficira kao i onog ljudstva koje se predviđa za jedinice gde se zahteva naročito psihičko naprezanje (letači, ljudstvo oklopnih jedinica, itd.). Američka armija ispituje svoje oficirske kandidate čitavim nizom psiholoških testova, dok se u Engleskoj oni posmatraju duže vremena pri radu u naročito uređenim logorima za selekciju. U Belgiji se ova ispitivanja pripremaju samo pri prijemu kandidata

u Vojnu akademiju, a u Švajcarskoj se to vrši pri izboru pilota. Za vreme redovnog regrutovanja nema se vremena da se ulazi u psihološka ispitivanja, sem za one slučajeve koji tom prilikom naročito padaju u oči i koji se potom povrgavaju daljem ispitivanju, pošto običan lekarski pregled nije dovoljan da se ispitaju psihički upadljive osobe.

Novi metod ispitivanja pokazao je i pored malog broja posmatranih slučajeva da dosadašnje metode selekcije ne zadovoljavaju, kao i da je mnogo kandidata moglo biti eliminisano pre nego što su stupili u škole za kadrove.

Za psihijatrisko ispitivanje pojedinca potrebno je pola do jednog časa vremena. Ono se upotpunjuje Rořahovim opitom kao i eventualno još nekim testovima. Ovakav pregled može ukazati u mnogim slučajevima na sumnjive psihičke promene. Najveću vrednost pri tome ima istorija života pacijenta, a kod ispitivanja osnovnih psihičkih funkcija treba obratiti pažnju na ocenu inteligencije i duševnog zdravlja. Pri tome treba sa pacijentom razgovarati o životnim prilikama, budućnosti, vojsci, itd. Za sva ta ispitivanja treba oko 2 časa za svakog pojedinog čoveka, pri čemu pomoćno osoblje radi sa testovima.

¹⁾ H. K. Knoefel: »Ein Beitrag zum Problem der Kaderauslose«, Vierteljahrschrift für Schweizerische Sanitäts Offiziere. Basel, 1951.

Naročito treba paziti na još neizražene šizofreničare,² manično-depresivne psihoze³, narkomane⁴ itd. Takvi ljudi za vreme školovanja ne pokazuju nikakve simptome psihičkih poremećaja, a često puta takvi oficiri i podoficiri godinama obavljaju svoju dužnost bez ikakvih smetnji.

Isto tako, mnogi psihički abnormalni u toku relativno kratkog vremena službe i kod manjeg naprezanja, obično dok su podoficiri, ne pokazuju znake poremećaja, a pokazuju ih u školuama za oficire ili docnije. Sve to dokazuje da psihijatrijska selekcija kadrova treba da se vrši još pre stupanja u podoficirske škole.

Ako se posmatraju pojedine grupe oboljenja, vidi se da se najveći broj psihopata može izdvojiti psihijatrijskom selekcijom još pre stupanja u podoficirske škole čime se pored materijalne uštede oko obrazovanja otklanja i rđav uticaj na potčinjene. Sličan slučaj je i sa još neizraženim šizofreničarima. Treba biti naročito strog u ocenjivanju slučajeva kod kojih je šizoidni karakter kombinovan sa šizofrenom psihozom bližih srodnika. Ovim pregledima mogu biti obuhvaćene i seksualne perverzije (homoseksualstvo i dr.), što je od velikog značaja, jer se ne sme dozvoliti da takvi ljudi postanu pretpostavljene starešine. Od značaja je i uklanjanje ljudi sklonih kriminalnim greškama, jer starešine koje čine kriminalne presteupe gube svaki autoritet. Od 63 slučaja, 6 oficira i 14 podoficira počinili su kriminalna dela, dok bi psihijatrijska selekcija, da je bila provedena pre podoficirske škole, mogla da otkloni iz ove grupe 1 oficira i 10 podoficira, što je razumljivo kada se ima u vidu da je jedan deo kriminalaca psihopatski nastrojen, a upravo se takvi mogu otkriti psihijatrijskim ispitivanjima.

² šizofrenija — duševno obolenje koje se karakteriše razjedinjavanjem duševne ličnosti da ispoljava poremećajem mišljenja, govora, volje itd.

³ manično depresivna psihoza — duševno oboljenje kod koga se javljaju nazmenični napadi manije i melanholije u manje više pravilnom obliku.

⁴ narkomani — osobe koje stalno upotrebljavaju narkotična sredstva (morfijum, kokain, opijum).

Ukratko, psihijatrijska selekcija, provedena pri izboru pitomaca za vojne škole, može eliminisati daleko preko polovine psihički upadljivih kandidata. Za početak uspeše se sa eliminanjem bar onih koji su psihički abnormalni ma na koji način, dok će se docnije karakterološkim ispitivanjima uspeti da oceni opšta sposobnost za pretpostavljene starešine.

Ako se uporede nekorisni izdaci za obrazovanje takvih pitomaca sa troškovima koje bi zahtevalo organizovanje psihijatrijske selekcije, vidi se da bi se za istu sumu moglo provesti psihijatrijsko ispitivanje svih kandidata pre stupanja u školu. Međutim, kod procenjivanja vrednosti psihičke selekcije ne treba misliti samo na finansisku rentabilnost, jer je mnogo značajnija činjenica da se na taj način mogu otkloniti nesreće koje mogu prouzrokovati psihički abnormalne osobe kao pretpostavljene starešine što u ratu može dovesti do katastrofalnih posledica.

Autor dodiruje i problem selekcije ljudstva za oklopne jedinice i podvlači da se ovo ljudstvo bori pod izvanrednim psihičkim opterećenjem. Iako se još nema dovoljno iskustva u ovom pogledu, može se poslužiti ratnim iskustvima u odnosu na letačko osoblje. Broj psihoreaktivnih oboljenja raste sa opasnošću zadatka koji ljudstvo treba da izvrši, a služba u oklopnim jedinicama je inače veoma opasna (ljudstvo ovih jedinica mora računati i sa opekotinama, a strah od smrti u plamenu, prema iskustvima psihologije letača, naročito jako opterećuje). Stoga se mora računati sa izvesnim brojem psihički obolelih boraca u oklopnim jedinicama, ako nisu prethodno eliminisani oni sa smanjenom otpornošću.

Iz izlaganja autora jasno se vide prednosti koje pruža ovaj način izbora kadrova nad onim dosada upotrebljavanim u našoj Armiji. Stoga smo mišljenja da bi trebalo ispitati mogućnosti za korišćenje psihijatrijske selekcije i ako ne kod prijema svega ljudstva u oficirske i podoficirske škole, a ono bar ljudstva predviđenog za vršenje dužnosti pod većim psihičkim opterećenjem, naprimer, ljudstva za oklopne jedinice, šofere, itd., jer se zasad ovaj način selekcije primenjuje samo u vazduhoplovstvu.

Dr. Đ. D.

Đorđe Đorđić